

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel
op zaterdag 16 januari 1965

DE MILITAIR, KIND VAN ZIJN TIJD

Invloed van de maatschappelijke opvattingen op de Belgische militiewetgeving (1830-1965)

Rede uitgesproken door Mr Hugo VAN EECKE

Het is een normaal en logisch verschijnsel dat in een democratische staat, door het spel van de volksvertegenwoordiging, de algemene gedachtenstromingen, die door sommige gebeurtenissen of toestanden veroorzaakt worden, doorwerken tot in het parlement en hun weerslag vinden in de wetten.

Zo zal de hoogconjunctuur de sociale en financiële wetten beïnvloeden, het verkeer de wegenpolitiek bepalen, cultuur en onderwijs aan de verhoging van het levenspeil dienen aangepast te worden terwijl, met de toeneming van de bevolking, een gezins- en woningpolitiek zal gepaard gaan.

Zo is het ook met de militiewetten gesteld.

Daar ieder gezin hierin rechtstreeks betrokken wordt, is het vanzelfsprekend dat de militiewetgeving uiteraard zeer gevoelig is voor allerhande algemene opvattingen en toestanden.

Historisch en sociologisch is het niet onbelangrijk de invloed van sommige gedachtenstromingen en gebeurtenissen op de vorming van de militiewetten te schetsen. Natuurlijk kunnen, over een periode van 135 jaar, slechts de grote lijnen van die beïnvloeding weergegeven worden.

Op de achtergrond van de militiewetten en militaire instellingen ontwaart men, als een bont stramien, de geschiedenis van een bepaald tijdvak, de opvattingen van een volk of een of andere belangrijke gebeurtenis.

« Militaire geschiedenis » — zo schrijft Prof. Lousse (1) — « is niet uitsluitend de geschiedenis van militaire » instellingen, doctrines en maneuvers; zij omvat de » gehele geschiedenis van een volk of van meerdere » volkeren, onder militair opzicht. »

Is het niet zo dat de wetten, buiten en boven alle dorre systematiek, moeten aanleunen bij de verzuch-

tingen en algemeen geldende meningen van het ogenblik? Kortom, levend recht scheppen? (2).

* * *

Een van de eerste handelingen van de Tijdelijke Regering (le gouvernement provisoire) (3) is het uitvaardigen van een proclamatie waarin de Belgische soldaten in het Hollands leger ertoe aangespoord worden vaandelvucht te plegen en zich te vervoegen bij de opstandelingen (4).

Zij ontslaat de Belgische officieren van hun eed van trouw aan Koning Willem I en stelt hun bevordering in het vooruitzicht indien zij bij de vrijwilligers aansluiten.

Aan de « goede burgers » te Brussel, die wapens aan de vijand ontfutseld hebben, wordt gevraagd al deze wapens af te leveren op het stadhuis. « Ils en seront payés au comptant. Ces armes seront destinées à l'armée qui s'organise. » (5)

De 26e september 1830 is de strijd te Brussel ten einde. Gedurende de vier beslissende septemberdagen hebben ongeveer 7.000 vrijwilligers, waarvan 430 sneuvelden, eraan deelgenomen.

Op 29 september wordt een Hoofdbewind (Comité Central) opgericht; het heeft de handen vol met de vele vrijwilligers die zich aanmelden.

« Er zijn veel Fransen onder die nieuwelingen », schrijft een historicus (6); « ook veel gelukzoekers en zelfs misdadigers, en het nieuwe leger wordt vooral gekenmerkt door wanorde, verspilling en tuchteloosheid. Geen enkel aanvoerder kent de juiste getalsterkte van zijn eenheid, daar die gedurig schommelt. Ieder vrijwilliger handelt naar willekeur; hij gaat van het ene korps naar het ander zoals het hem bevalt, waar en wanneer hij wil. Velen menen zich tekort gedaan

of slenteren buiten korpsverband rond; zodra zij verneemen dat er een zending munitie, klederen, wapens, levensmiddelen of wat ook maar naar een bepaald korps gestuurd is, haasten ze zich daar in de rangen binnen te sluipen..., niemand vraagt hun om uitleg: zij zijn welkom en worden goed onthaald. De aanvoerders missen alle gezag.»

De Tijdelijke Regering ziet vrij spoedig in welke gevaren die wanordelijke toestand bevat, vooral nu Europa de ogen op België gericht houdt en zich afvraagt of de Belgische opstand wel enige kans op welslagen heeft.

Pas heeft zij de onafhankelijkheid van België uitgeroepen (7) of zij richt een Oorlogscomité op (8). Aan al de militairen, die zich met pak en zak, gewapend en te paard, zullen aanmelden wordt een premie van 50 guldens toegekend (9). De stokslagenstraf wordt afgeschaft niet enkel omdat deze maatregel als barbaars beschouwd werd, maar wellicht ook om de kandidaat-vrijwilligers, niet altijd zachttaardige jongens, bij voorbaat niet af te schrikken.

Een Oorlogscommissie wordt in het leven geroepen met als taak al de legerkorpsen samen te stellen (10).

Een besluit van 16 oktober 1830 (11) heeft het over de inrichting van een Belgisch Nationaal leger. Toen gold het reeds als een gulden regel dat een goed gevulde soldatenmaag de strijd lust aanwakkert, want artikel 6 van voormeld besluit bepaalt dat het broodrantsoen gevoelig zal verhoogd worden.

De militairen die, onder Hollands bewind, wegens desertie gevangen gezet waren, worden vrijgelaten, terwijl de wederspannigen (de réfractaires) amnestie verkrijgen (12).

Op 4 november 1830 geeft de legeroverheid bevel aan de militairen van het gewezen leger der Nederlanden over te gaan naar het nationaal leger tot het verstrijken van hun inlijvings- of militieplicht.

Nadat de Volksraad (le Congres National) de uitvoerende macht aan de Tijdelijke Regering opgedragen had (14), was het hoofdzakelijk deze die zich met de verdere organisatie van het leger inliet (15). De Belgische militairen, die in het Hollands leger achter het affuit stonden, zijn de welgekomen aspiranten voor het artilleriekorps (16).

Weldra hebben zich zoveel vrijwilligers voor het leger gemeld dat velen met onbepaald verlof naar hun haardstede gestuurd worden (17). De minder entoesiaste militairen, tegen wil en dank ingelijfd, maken van deze toestand gebruik om het systeem van de permutatie erdoor te krijgen (18), zodat vele oude legerratten de weg naar de kazerne terugvinden, ja zelfs met een flinke duit op zak (19).

Een zeer onbillijke regeling ligt besloten in het besluit van 16 november 1830 (20) krachtens hetwelk de dienstplichtigen van de lichtingen 1827-28 en 29, na lottrekking, met onbepaald verlof naar huis gezonden worden naargelang de legersterkte overschreden wordt. Dus kan een dienstplichtige, die in 1829 onder de wapens werd geroepen, vóór een dienstplichtige van de lichting 1827 naar zijn haardstede gezonden worden.

Dat het de overheid ernst is met de tucht en de stabiliteit in het leger moge blijken uit het verbod te huwen «sans la permission du chef de corps, mais il est d'usage de l'accorder sans difficultés après les manoeuvres de la 5e année de service»! (21).

Voor de jonge Staat is het leger het symbool van de onafhankelijkheid. Luidt het immers niet in de oproep die de Tijdelijke Regering op 3 december 1830 tot het leger richt, dat de militairen tot taak hebben de vrijheid en de onafhankelijkheid van het vaderland te waarborgen? (22).

Het is wel van belang erop te wijzen dat, bij ontstaan van Belgische militiewet, de wetten van 8 januari 1817 en van 28 november 1818 van toepassing bleven tot de wet van 3 juni 1870 werd uitgevaardigd. (23)

Zo steunt het eerste besluit, waarbij de lichting der provincies in de nationale militie voor het jaar 1831 bepaald wordt, op de eerstvernoemde wetten. Vergeleken met thans, was deze lichting niet erg gestoffeerd: amper 7.427 man voor gans het land, het buitengewoon contingent inbegrepen (24).

* * *

«C'est peu d'avoir proclamé», zo leest men in het verslag van de middenafdeling van de grondwetscommissie (25), «l'indépendance du peuple belge, il faut la faire respecter au dehors; ce n'est point assez d'avoir fondé des institutions qui portent le cachet de leur époque, il faut pouvoir les faire exécuter au dedans; de là la nécessité d'une force publique.» (26)

Op 24 januari 1831 worden, op verslag van de heer Fleussu, de artikelen 118 en 119 van de grondwet betreffende de inrichting van de openbare macht, door de Volksraad aangenomen.

In verband met art. 119, dat de annaliteit van het contingent bepaalt, verklaart de heer Fleussu: «Plus d'un publiciste a fait ressortir les dangers de l'entretien d'armées nombreuses entretenues à grands frais en temps de paix; trop souvent, au lieu de servir au salut de l'Etat, elles aident à favoriser les entreprises du despotisme; l'exemple de tous les gouvernements absolus fournit la preuve de cette vérité.

«Deux moyens ont été employés pour parer à cet inconvénient: c'est l'annualité des subsides, c'est l'annualité du vote du contingent de l'armée. Une loi déterminera chaque année ce contingent, de sorte qu'on aura la certitude que toujours il sera proportionné aux ressources et aux besoins du pays.» (27)

En bij zijn installatie als regent op 25 februari 1831, verklaart Surllet de Chokier voor de Volksraad dat zijn aandacht vooral op het leger en de financiën zal gericht zijn (28).

De daad bij het woord voegend, benoemt hij reeds daags nadien vier ministers waarvan de eerste, Goblet, minister van Oorlog wordt (29).

Wegens het schrijnend tekort aan officieren, ervaren in de krijgskunst en in de opleiding der soldaten, wordt de Regering, bij decreet van 11 april 1831, ertoe gemachtigd veertig vreemde officieren aan te werven (30).

Dat vele blikken nog gericht zijn op Parijs, moge blijken uit het eerste reglement voor de dienst van het veldleger dat een kopie is van het Franse reglement (31).

Typisch voor die tijd is dat, krachtens art. 19 van voormeld reglement, «Les colonels et lieutenant-colonels sont autorisés à avoir dans leur logement chacun deux soldats à leur choix; les autres officiers un» (32).

Ook in ons land is het officierenkorps gegroeid uit een standsgroepering. Door geboorte of afkomst wordt men officier. Het officier-zijn is oorspronkelijk geen gespecialiseerd beroep maar meestal een part-time of toevallig aspect van een aristocratisch bestaan. De adel is tevens de leidende groep ten dele in de maatschappij maar vooral in het leger. Het officierenkorps heeft dan ook een hoge sociale status en een groot prestige (33).

De oprichting van het Belgisch leger vereist echter allenghand een grotere specialisatie van het krijgsbedrijf. Voortaan heeft men behoefte aan beroepsofficieren en een intense opleiding in de militaire school — opgericht in 1834 — is vereist om het beroep aan te leren.

Niet alleen de sociale afkomst maar ook bekwaamheid worden doorslaggevend bij het aanstellen van officieren ⁽³⁴⁾.

Dit is het begin van een geleidelijke democratisering van het officierenkorps door het opnemen, eerst van bourgeoisie-elementen, veel later, van de arbeidersstand ⁽³⁵⁾.

* * *

Op 19 juli 1831 komt Leopold aan te Laken en op 21 juli legt hij de grondwettelijke eed af als koning der Belgen.

De 2e augustus d.o.v. valt het Nederlands leger geheel onverwachts België binnen. De Prins van Oranje is, als opperbevelhebber, bijgestaan door Constant-Rebecque en de Hertog van Saksen-Weimar.

De geheel verraste koning Leopold I doet beroep op Frankrijk dat 50.000 man zendt onder bevel van maarschalk Gérard. De Britse vloot vaart naar Dover en is op alles voorbereid, terwijl de Britse Regering Den Haag waarschuwt: Nederland zou vergeldingsmaatregelen kunnen verwachten.

Het Belgisch leger wordt op 8 augustus bij Hasselt en 4 dagen later bij Leuven letterlijk op de vlucht gejaagd. Vernederende nederlagen ondanks de persoonlijke moed en het beleid van koning Leopold.

Doch de Fransen zijn te Waver en er wordt aan Oranje een wapenstilstand opgelegd ⁽³⁶⁾.

Als gevolg van deze gebeurtenissen eist de publieke opinie met klem de reorganisatie van het leger. De legersterkte wordt vanaf 1832 opgevoerd tot 110.000 man terwijl de lichte 12.000 man omvat ⁽³⁷⁾.

Dat de loting de volksgunst niet geniet, heeft Hendrik Conscience — zij het dan nog op melodramatische toon — in zijn «Loteling» aangetoond ⁽³⁸⁾.

Jan, zoon van een kleine Kempische landbouwer, moest in 1833 gaan loten naar Brecht. Zijn vriend Karel vergezelt hem en zingt: «Och God, schoon lief, ik moet U gaan verlaten; wat droevig lot, 'k moet onder de soldaten. Adieu, vergeet mij niet».

Na de loting komt Jan huiswaarts. In de verte ziet hij zijn verloofde Trien en zijn grootvader die op hem wachten: «Onderwijl naderde Jan tot de plaats waar hij zijn grootvader bemerkte en kwam met tragen stap recht tot hem. Trien ging hem niet te gemoet; integendeel zij verborg haar aangezicht tegen den boom en snikte hoorbaar. De jongeling vatte de hand des grijsaards en hem een nummer toonende, zeide hij met schorre stem: «Vader, ik ben er ingevallen». Dan tot de maagd gaande, zuchtte hij, terwijl een tranenvloed uit zijn ogen losbrak: «Trien... Trien». Meer kon hij niet zeggen, de stem verkropte in zijne keel» ⁽³⁹⁾.

De wet van 24 mei 1838 stelt voor het eerst de militaire pensioenen in ⁽⁴⁰⁾.

Veel beroering in het leger veroorzaken de verdragen van Londen waarbij sommige gebieden, zoals het huidige Groothertogdom Luxemburg, Maastricht, Roermond en Venlo aan België ontnomen worden. De jonge staat is evenwel onmachtig om zich tegen deze gebiedsroof te verzetten. Voormelde verdragen verwekken een grote ontstemming in den lande ⁽⁴¹⁾. Bittere verwijten worden gericht aan Londen en Parijs en men begrijpt dan ook beter dat, in een vlaag van xenofobie, het depot der vreemde militaire vrijwilligers (hoofdzakelijk Fransen) in 1839 afgeschaft wordt.

De lange duur van de actieve dienst is er wellicht de oorzaak van dat het entoesiasme voor het leger vlug afneemt, spijt het bestaan van een «Société d'encouragement du service militaire» ⁽⁴²⁾. Zo bepaalt

de wet van 8 mei 1847 de duur van de dienst onder de wapens op vijf jaar ⁽⁴³⁾. Hieraan trouwens is de steeds stijgende bijval, die het systeem der vervanging van 1850 geniet, te wijten.

Het zal in onze huidige democratische eeuw wellicht verwondering baren dat de keuze van de aanstaande voor de officieren vroeger eerder beperkt was. Zo moesten de uitverkorene en de officier samen, of een van hen, over een jaarlijks inkomen van 1.270 frank — 1.600 fr. vanaf 1857 — beschikken om te mogen huwen ⁽⁴⁴⁾. Bovendien moest de familie van de aanstaande bruid de algemene achting genieten en een betrekkelijk hoge bruidschat kunnen uitkeren ⁽⁴⁵⁾.

Voor de dienstplichtigen, die acht jaar actieve dienst te vervullen hadden, gold het verbod te huwen vóór het zevende dienstjaar ⁽⁴⁶⁾.

Het statuut van de beroepsvrijwilligers was op dit gebied nog strenger, vermits alleen de ongehuwden of de weduwnaars zonder kinderen een dienstneming mochten aangaan ⁽⁴⁷⁾.

Vanaf 1870 — wellicht wegens het toen dreigend oorlogsgevaar ⁽⁴⁸⁾ — pogen de begoede families meer en meer hun kinderen te onttrekken aan de dienstplicht. Een plaatsvervanger «un volontaire avec prime» kostte toentertijd 1.600 frank ⁽⁴⁹⁾.

Deserteurs waren er meer dan nu. Daar de oorlog dreigde werd een wet gestemd die aan al de deserteurs, die tot het leger zouden toetreden, amnestie verleende. Velen kwamen uit het buitenland terug en vervoegden zich bij hun oorspronkelijke eenheid ⁽⁵⁰⁾.

* * *

Een belangrijke mijlpaal is de wet van 3 juni 1870 ⁽⁵¹⁾. Deze is de eerste Belgische militiewet vermits tot op dat ogenblik de wet van 8 januari 1817 van toepassing was.

Daar de poging om het leger uitsluitend uit vrijwilligers te doen samenstellen falikant was uitgelopen, ging de wet van 1870 ertoe over de werving van het leger, benevens door vrijwillige dienstneming, ook door oproeping van de dienstplichtigen te verzekeren.

De lottrekking wordt behouden als «triste nécessité sociale» ⁽⁵²⁾.

Een belangrijke wijziging ⁽⁵³⁾ is het beperken van het voordeel der vrijlating tot het enig kind van de niet begoede families daar de meer begoeden over de mogelijkheid beschikken de dienst van hun zoon «af te kopen».

Naast de plaatsvervanging, werd ook de permutatie tussen dienstplichtigen van het actief- en van het reservekader toegelaten (art. 64).

Met het recht van tegenspraak van de dienstplichtige voor de bestendige deputatie, die als appelrechter zetelde in militiezaken, wordt een loopje genomen vermits de wet noch de mogelijkheid van verschijning noch het indienen van een memorie inhoudt. Alleen voor de militieraad kan de dienstplichtige verschijnen mits hij vergezeld is van de gemeentesecretaris en een lid van het gemeentebestuur.

De duur van de actieve dienst bedraagt 26 maanden voor de infanterie, 3 jaar voor de grenadiers, carabiniers, artillerie en genie en 4 jaar voor de artillerie te paard en de ruitrij ⁽⁵⁴⁾. Men begrijpt dan ook gemakkelijk dat de dienstplichtige met weinig entoesiasme zich bij zijn legereenheid vervoegde.

Slechts nadat het vierde jaar in het actief gedeelte van het contingent voltooid was, mocht de dienstplichtige huwen ⁽⁵⁵⁾.

De ongeletterden zijn ertoe gehouden lessen te volgen die bij voorkeur gegeven worden door dienstplichtigen-onderwijzers ⁽⁵⁶⁾.

Daar er veel misbruiken zijn op het stuk van de afkeuringen en vrijstellingen wordt bij de wet van 18 september 1873 een herkeuringsraad ingesteld waarvan de samenstelling de nodige waarborgen van integriteit moet bieden.

Ook het stelsel der vervanging der dienstplichtigen is niet van alle kritiek vrij te pleiten. Het blijkt dan ook nodig het Ministerie van Landsverdediging hiermede te belasten. Slechts wanneer de legeroverheid geen plaatsvervanger vindt, inag de belanghebbende dienstplichtige er zelf een zoeken. De wettelijke maximumprijs voor de vervanging bedraagt 1.800 fr. (57).

De stijging van de bevolking (58) laat zich ook gevoelen bij het bepalen van de sterkte van het jaarlijks contingent (59).

Men acht de voeding van de dienstplichtige van voldoende belang om er een koninklijk besluit (60) aan te wijden waarbij voorgeschreven wordt dat ossenvlees moet afgewisseld worden met vis, schapen- of varkensvlees.

Vanaf het jaar 1896 wordt de opleiding der militairen opgevat met het oog op hun terugkeer naar het burgerleven. Zij mogen zich bekwamen in een of ander vak in garnizoenen van het leger en er een getuigschrift verwerven. De besten onder hen krijgen zelfs een betrekking aangeboden in de arsenalen (61).

Met de eeuwwisseling (62) wordt amnestie verleend aan al de deserteurs, dienstweigeraars en wederspanningen.

* * *

Dat de 20e eeuw die is van de sociale veroveringen blijkt eveneens uit de militiewetten.

Vooreerst vestigt de wet van 21 maart 1902 de werking van het leger op de vrijwillige dienstneming, ten einde de kritiek, gericht tegen het systeem der loting en plaatsvervanging, te ondervangen. Slechts voor zover er niet voldoende vrijwilligers zijn zal er een beroep gedaan worden op dienstplichtigen (63).

In de memorie van toelichting bij voormelde wet wordt het bestaan van het leger als volgt gerechtvaardigd: « Les conditions politiques toutes spéciales dont la Belgique bénéficie depuis 70 ans, la foi qu'elle a placée dans les traités qui garantissent son indépendance et sa neutralité n'ont pu la dispenser de prévoir les éventualités qui pourraient, malgré elle, l'entraîner à exercer le droit et à remplir l'impérieux devoir de défendre par les armes cette indépendance et cette neutralité. Toute l'action du gouvernement et du pouvoir législatif depuis la conquête de notre autonomie nationale, n'a eu d'autre mobile que cette pensée de sage et indispensable prévoyance. Tout le monde a été d'accord pour reconnaître, qu'à l'inverse du Grand-Duché de Luxembourg, la neutralité de la Belgique n'est pas désarmée ».

De duur van de dienstplicht blijft vastgesteld op 8 jaar doch de actieve dienst wordt gevoelig herleid (64) ten einde, zo heette het « de faire bénéficier sur tout les classes laborieuses de cette réduction ».

Daar de loting en de vervanging reeds lang door de publieke opinie geheld werden, dient de oppositie een wetsvoorstel in, strekkende tot de afschaffing van beide systemen en het invoeren van de persoonlijke dienst (65). Dit voorstel wordt echter afgewezen. Het was in die tijd dat men hoorde zingen:

« 't Is de eerste keer

En de laatste keer

Van mijn leven, van mijn leven,

In dat trommeltje niet meer ».

Dit was het refreintje dat men ieder jaar, einde

januari begin februari, van omstreeks 8 uur 's morgens tot in de avonduren ter gelegenheid van de loting te horen kreeg. Zo kreeg o.m. Loppem in West-Vlaanderen toen als militiekanton het bezoek van de mannen van 20 jaar komende uit St-Michiels, Oostkamp, Zedelgem, Snellegem, Zerkegem en Waardamme. In het lokaal van de oude gemeenteschool werden ze per gemeente door de veldwachter voor de beruchte trommel gebracht waarin de nummers zich bevonden. Deze waren samengerold in kartonnen hulzen waaruit ze na trekking door de aanwezige commissieleden werden ontvouwd en uitgeroepen.

Daar het legercontingent vooraf bepaald was, kon er aan de hand der opgemaakte lijsten der lotelingen reeds ongeveer bepaald worden welke nummers de toekomstige soldaten moesten aanduiden. « In Loppem » zo vertelt een loteling uit het jaar 1905 « waren er dit jaar 30 lotelingen die om 8 uur 's morgens reeds aan de grens van St-Michiels waren om te « verbroederen » met die van voorgenoemde gemeente. Zingend kwam deze groep afgezakt naar « 't Smisje » waar in de beide herbergen aldaar de lotelingen van Oostkamp verzameld waren. De bende was met dezen aangegroeid tot ongeveer 100 man en vormde een bonte wemeling van bebloemde hoeden en petten. Om 9 uur werden de Loppemnaren eerst toegelaten tot de loting volgens alfabetische volgorde terwijl Oostkamp en St-Michiels op de koer moesten wachten onder toezicht van hun veldwachter terwijl de lotelingen uit de andere gemeenten veiligheidshalve werden opgehouden door de rijkswacht aan het station tot 10 uur. Het nummer dat ik uit de trommel haalde was 67 en daarmee wist ik wat mij te wachten stond, doch met mij waren er nog 3 dorpsgenoten wie een laag lot te beurt viel. Het nummer 89 was « twijfelachtig » daar ingeval er iemand werd afgekeurd voor de dienst, deze moest opgeroepen worden. Onze nummers werden vastgespeld op hoed of muts en er werd de hele dag gezongen en gedronken, de gelukkigen uit vreugde, en de anderen uit verdriet. Ondertussen werden de door de vreemde lotelingen meegebrachte duiven losgelaten die het goede of slechte nummer huiswaarts brachten terwijl de lotelingen van Oostkamp en St-Michiels werden verwijderd door de rijkswacht om relletjes te voorkomen ».

Tot laat in de avond hoorde men zingen:

« Veel liever, veer liever

Drie jaar soldaat

Dan te leven

Zoals velen

In den huwelijken staat »

In vele huizen werd het nummer bewaard en opgehangen.

Begoeede lieden kochten een plaatsvervanger voor hun zoon tegen 1.500 of 1.600 fr. naargelang de legerdienst moest vervuld worden bij de ruitierij, artillerie of infanterie, dienst die resp. 4, 3 jaar en 28 maanden bedroeg (66).

Er wordt ook ingezien dat het geen zin heeft nog verder het huwelijk der dienstplichtigen, die soms drie jaren onder de wapens zijn, te verbieden. Onderrichtingen worden gegeven aan de korpsoversten zich te dezen inschikkelijk te tonen.

Het blijkt al ras dat de wet van 1902 niet de verwachte resultaten oplevert vermits weinigen ervoor voelen onder de soldaten te gaan. Stemmen gaan op om de weerbaarheid van het leger te verhogen. Bovendien stuurt men in brede lagen van de bevolking aan op het invoeren van de algemene dienstplicht, de af-

schaffing van de loting en de vervanging en een nieuwe vermindering van de werkelijke dienstdtijd⁽⁸⁷⁾.

Spijt heftige reacties, o.m. van de Antwerpse meetingpartij, ⁽⁸⁸⁾ worden deze objectieven verwezenlijkt door de wet van 14 december 1909. Het is echter geen toeval dat de « militaire loterij » — zo heette het in de volksmond — juist dan afgeschaft wordt. Reeds begin 1909 wordt in het parlement gewezen op de onvaste internationale toestand ⁽⁸⁹⁾. Vermits de vrijwilligers onvoldoende zijn om de reeds gedunde leger-eenheden te stofferen, is de dienstplicht van één zoon per gezin de welgekomen gelegenheid om met de loting en de vervanging zonder meer op te doeken. Dit gaat evenwel niet zonder hevige stribbelingen. In de memorie van toelichting bij de wet van 1909 wordt dan ook zeer oppoortuun herinnerd aan de rede die Leopold II in 1887 te Brugge gehouden heeft ter gelegenheid van de inhuldiging van het standbeeld van Breydel en De Coninck en waarbij de Vorst de spoedige afschaffing van de militaire vervanging eiste ⁽⁷⁰⁾.

Pas op zijn sterfbed ziet de Koning zijn wens in vervulling gaan ⁽⁷¹⁾.

Ingevolge de oproeping van één dienstplichtige per gezin wordt de sterkte van het leger op vredesvoet gebracht op 42.800 man voor de lichtingen 1910, 1911 en 1912.

Worden de huwelijksstoelingen aan de opgeroepen dienstplichtigen betrekkelijk gemakkelijk verleend, daarentegen blijft voor de leerlingen van de militaire school het verbod te huwen gelden tijdens de vier studie jaren, terwijl voorts bepaald wordt dat alleen jonggezellen of weduwnaren zonder kinderen tot voormelde school toegang hebben ⁽⁷²⁾.

Op de vooravond van de eerste wereldoorlog wordt de militiewet opnieuw gevoelig gewijzigd, « afin de fournir à l'armée », zo heet het, « des effectifs de paix et de guerre qu'exige la sécurité du pays » ⁽⁷³⁾.

De wet van 1913, die tot stand komt in een periode waarin de socialistische opkomen voor het algemeen stemrecht, bekrachtigt het principe van de algemene dienstplicht en breidt het zelfs uit met dien verstande dat, behoudens vrijlating om sociale en familiale redenen, alle jonge lieden opgeroepen worden ⁽⁷⁴⁾.

De militieraden worden heringericht met de bedoeling alle aanleiding tot verdenking te weren ⁽⁷⁵⁾.

Wel baart het verwondering dat voor het contingent 1913 de legersterkte op 100.000 man gehandhaafd wordt ⁽⁷⁶⁾.

Het invoeren van de algemene dienstplicht heeft voor gevolg dat alle sociale klassen in het leger vertegenwoordigd worden. Vroeger, en vooral ingevolge de wet van 21 maart 1902, die de werving van het leger steunde op de vrijwillige dienstnemen, werden de soldaten veelal gerecruiteerd in de laagste volksklasse. Voortaan en mede dank zij het ruim uitgebouwd schoolstelsel en de democratisering van het onderwijs, stijgt het intellectueel peil van de soldaten gevoelig. Het principe van de passieve gehoorzaamheid wordt erdoor aangetast. Men wil weten wat men doet en waarom men het doet.

De beheersingsmechanismen van het menselijk handelen moeten dan ook meer een beroep doen op overtuiging dan op schrik, dwang of coërcitieve maatregel ⁽⁷⁷⁾.

Na de zware beproeving die de oorlog voor het land betekende, is het normaal dat de publieke opinie de voorrang eist voor het herstel van de economie en de wederopbouw van de geteisterde gebieden. Deze politiek heeft voor gevolg dat, niettegenstaande de neutraliteit een einde genomen heeft, de actieve legerdienst

zeer gevoelig verminderd wordt en, naargelang van het wapen, schommelt van 10 tot 13 maanden ⁽⁷⁸⁾.

Een zeer sociaal geïnspireerde wet is die van 5 augustus 1921 waarbij ruime uitstel mogelijkheden bepaald worden ⁽⁷⁹⁾.

Bij de bespreking van de basiswet van 10 maart 1923 ⁽⁸⁰⁾ wordt opnieuw de nadruk gelegd op het principe van de persoonlijke algemene dienst. Er mogen geen bevoorrechte klassen meer zijn. Ja, zelfs de minder valiede jonge lieden moeten hun bijdrage aan het leger leveren, zij het dan nog in de hulpdiensten (« les services de l'arrière »). Ofschoon het wapengekletter pas geluwd is, spreekt uit de voorbereidende bespreking bij deze wet de bezorgdheid voor 's lands veiligheid. Men wil op alles voorbereid zijn. Er wordt op gewezen dat het behouden van de verminderde diensttermijn aan de algemene dienst te danken is. « L'égalité et la généralité » leest men in de memorie van toelichting ⁽⁸¹⁾ « son allègement dans toute la mesure où le permettent les exigences de la technique : voilà ce que demandent de nous la saine démocratie et même temps que les circonstances particulièrement rigoureuses de l'après-guerre ».

Een belangrijke sociale maatregel betekent het invoeren van de ontheffingen ⁽⁸²⁾. Naargelang de behoeften van het contingent overschreden worden, kan ontheffing van dienst toegekend worden aan de leden van kroostrijke gezinnen.

Midden 1926 doet de economische crisis, die in 1929 haar hoogtepunt zal bereiken, zich gevoelen; men vindt hiervan de onmiddellijke weerslag op het leger. Bij de wet van 2 augustus 1926 wordt het contingent verminderd ⁽⁸³⁾; de hulpposten worden zonder meer afgeschaft daar de bedienaars hiervan, meestal minder valiede dienstplichtigen, te veel kosten en meestal weinig waardevolle elementen zijn.

Reeds lang werden sommige taaltoestanden in het leger aan de kaak gesteld, zonder dat men tot een afdoende oplossing kon komen. De leiding was uitsluitend in handen van Franssprekenden en vanzelfsprekend werden de Vlaamse soldaten overwegend in het Frans opgeleid. Bij de wet van 7 november 1928 werden de eenheden gesplitst in Vlaamse en Waalse regimenten ⁽⁸⁴⁾. Van dezelfde datum is de wet op het gebruik der talen in het leger ⁽⁸⁵⁾.

Om verder besparingen te verwezenlijken, worden sommige dienstplichtigen na acht maanden huiswaarts gestuurd terwijl het contingent, in 1922 nog 113.000 man sterk, in 1929 teruggevallen is op 63.000 man ⁽⁸⁶⁾.

En plots, als een donderslag bij helderblauwe hemel, worden de kredieten voor de dienstnemenen alsook voor de versterkingen van de forten en het veldleger aanzienlijk verhoogd ⁽⁸⁷⁾. Er dreigt opnieuw oorlogsgevaar. 84.000 man worden met de lichting 1937 opgeroepen ⁽⁸⁸⁾.

In 1938 bekomt het leger een nieuwe en verbeterde taalwet ⁽⁸⁹⁾.

Velen onder U zullen zich nog de datum van 26 augustus 1939 herinneren. Op die dag wordt de algemene mobilisatie afgekondigd ⁽⁹⁰⁾. 92.000 man worden met de lichting 1940 opgeroepen. Benevens het normaal contingent omvat het leger de onder de wapens gehouden militairen, de wederopgeroepen en de leden van de territoriale luchtafweer ⁽⁹¹⁾.

Tijdens de tweede wereldoorlog zijn op een zeker ogenblik drie militiestelsels van kracht. Een eerste, van blijkbaar algemene draagwijdte geldt in de niet door de vijand bezette landen. Een tweede, ingericht in 1944, regelt de verrichtingen van de lichtingen 1941 tot 1944 in de van de vijandelijke bezetting bevrijde

gebieden. En ten slotte vallen de Belgen, die zich nog op het door de vijand bezet grondgebied bevinden, onder toepassing van een derde stelsel, geïnspireerd door de voorlopige wetgeving.

De besluitwet van 25 juni 1946 ⁽⁹²⁾ brengt het normale stelsel terug in voege vanaf de verrichtingen van de lichte 1945 en maakt een einde aan de voormelde meervoudigheid van wetgevingen ⁽⁹³⁾.

De oorlog van 1940-1945 stelde verscheidene leemten van de militiewetgeving in het licht. Hij bracht een gevoelige ommekeer in de opvattingen omtrent de aanwerving en de inrichting in het leger ⁽⁹⁴⁾.

In 1951 ⁽⁹⁵⁾ wordt de bestaande wetgeving vervangen door een nieuwe organieke wet die, na de wetten van 8 januari 1817, 3 juni 1870 en 10 maart 1923 de vierde basiswet is waarbij een volledig nieuwe regeling in zake militie tot stand wordt gebracht.

Vanaf 1954 gaan stemmen op ten gunste van het invoeren van het vrouwelijk vrijwilligerschap in de militiewet. Het streven naar de gelijkheid tussen man en vrouw liet dus ook het leger niet onaangeroerd. Bovendien moet de toestand geregeld worden van sommige dienstplichtigen die vrijlating bekomen hebben en niettemin aan sommige militaire prestaties in de territoriale luchtmacht worden onderworpen. Aldus komt de wet van 5 juli 1957 tot stand ⁽⁹⁶⁾.

Zeer typisch voor die wet is haar soepelheid op het stuk van de militieaanvragen.

Ingevolge de gebeurtenissen in Korea wordt de dienstduur van twee jaar ingevoerd. Politieke en andere invloeden leiden tussen 1952 en 1959 tot de opeenvolgende vermindering van de actieve dienst tot 21, 18, 15 en 12 maanden. Alleen de dienstplichtigen, die voor het kader der reserve-officieren worden opgeleid, en zij die in België wensen hun dienst te vervullen zonder sociale redenen hiervoor te kunnen doen gelden, worden in dienst gehouden tot na verloop van de vijftiende maand ⁽⁹⁷⁾.

De vermindering van de dienstduur heeft voor gevolg dat het effectief van het leger dient aangevuld te worden door de aanwerving van vrijwillige dienstmensen en wederdienstmensen ⁽⁹⁸⁾.

De wet van 8 maart 1962 ⁽⁹⁹⁾ is het gevolg van de onafhankelijkheid van Kongo en Ruanda-Burundi en van de afschaffing van het speciaal contingent. Bovendien wordt het systeem van de ontheffingen opnieuw ingevoerd en wordt bepaald dat de van de dienst in vredestijd ontheven dienstplichtigen kunnen worden ingedeeld bij de organisatie van de burgerlijke bescherming.

* * *

Sinds 1830 zijn de maatschappelijke opvattingen en toestanden fel geëvolueerd. Eenzelfde evolutie heeft zich voltrokken op militair gebied. De verhoudingen leger-staat, soldaat-burger zijn gewijzigd. Geest en tekst van de militiewetten zijn fundamenteel anders.

Vroeger bestond het leger uit twee sterk afgescheiden delen.

« Aan de ene kant stond het Leger, met een grote L, een uitgelezen schare aristocraten, mensen met hoogstaande idealen en beginselen, met een verfijnde opvoeding en levenswijze, met een uitgebreide ontwikkeling: het officierenkorps. De zoon van goeden huize doorliep er een « cursus » honorum tot meerdere eer en glorie van God, Koning, Vaderland en familie. Doch geen leiders zonder ondergeschikten. En die ondergeschikten vormden dan « den troep »: de grote legermassa van sjofele, ongemanierde en niet ontwikkelde proleten, « vrijwilligers », die echter door loting of geld-

gebrek tot toetreden werden verplicht; mannen zonder ideaal, zonder scholing, zonder opvoeding ⁽¹⁰⁰⁾, waarvan de voorstanders van de persoonlijke dienstplicht het diploma toekenden van « homme de sac et de corde, se dépravant et dépravant autour de lui; ramassis de pouilles, de crève-de-faim et de mauvais drôles sans emploi » ⁽¹⁰¹⁾.

De democratisering van de hedendaagse samenleving, die een gelijkshakeling van mensen en bezittingen bracht, kwam ook de militair, de soldaat, ten goede.

Waar vroeger de primauteit van de militaire dienst gehuldigd werd, stelt men thans vast dat, bij het bepalen van de militieplicht, met familiale, sociale en economische eisen rekening wordt gehouden.

Vroeger werd de soldaat slecht behandeld. Courteline zou ook sommige toestanden in ons leger scherp in de verf hebben kunnen zetten.

Nu is de soldaat een heer. In het recruterings- en selectiecentrum komt men in ruime mate tegemoet aan zijn wensen omtrent datum van oproeping en keuze van wapen. Hij is deftig gekleed en wordt goed gevoed.

Voor de universitair wordt ook wel iets gedaan. Zo b.v. kunnen de studenten, die technische vakken hebben gevolgd, in de luchtmacht of in de dienst voor telecomunicaties van het leger ingedeeld worden. Voor andere afgestudeerden wordt gezocht naar een werkterrein dat in de lijn van hun vorming ligt.

In de opleidingscentra poogt men zoveel mogelijk de breuk tussen het burger- en het militair leven te verhinderen. Er wordt gezorgd voor een goed onthaal.

De instructeur is eveneens een opvoeder en de rekrut is de burger-soldaat.

Wat gebeurt er in de dagelijkse werkelijkheid van een opleidingscentrum anno 1964?

De klassieke karwei van het oprapen van de sigarettenpeukjes is afgeschaft. Sommige dienstplichtigen worden belast met bepaalde verantwoordelijkheden. Universitair, leiders van jeugdverenigingen, worden verzocht « peter » of « monitor » van een groep soldaten te zijn. In die hoedanigheid lichten zij hun oversten in over de behoeften, de wensen en de teleurstellingen van hun makers.

« La formule d'autrefois », schrijft een korpsoverste, « celle du « crac-dedans » ou du « vous m'frez quat' jours » était assurément plus confortable pour le commandement... mais également moins efficace. Une punition, voyez-vous, ou bien elle corrige ou bien elle plus souvent, elle écarte de vous, et peut-être irrémédiablement, celui à qui vous l'avez infligée. Et puis une punition est-elle toujours un acte de justice? Je me permets d'en douter » ⁽¹⁰²⁾.

En dezelfde overste haalt het voorbeeld aan van een rekrut die de gewoonte had heimelijk 's avonds laat de kazerne te verlaten. Vooraleer deze nachtelijke uitstappen te beteugelen doet men de dienstplichtige schaduwen. Deze beperkt zich ertoe gedurende uren te wandelen. Het was een foorreiziger die niet kon aarden tussen de enge kazernemuren. Zijn overste stelde hem voor 's nachts geregeld de chauffeur van de wagen van « piket » te zijn.

Sindsdien is hij niet meer over de muur geklauterd ⁽¹⁰³⁾.

Andere soldaten verlaten de kazerne met minder onschuldige bedoelingen. Zo kon men onlangs in een dagblad lezen dat een jonge soldaat van de Bundeswehr, die te Bonn de kazerne zonder toelating met de fiets verlaten had, bij zijn terugkomst, over de muur trachtte te klimmen via zijn fiets. Op dat ogenblik kwam een burger voorbij. « Wilt U de fiets vasthouden? » vroeg de soldaat hem. De burger deed het, nam gewillig de

fiets over en waarschuwde zelfs de jonge man voor de ingemetselde glasscherven op de muur. Toen de soldaat eenmaal op de muur zat, wierp hij de burger een sigaar toe om hem te bedanken voor zijn bereidwilligheid. Hij verzocht hem ten slotte de fiets tot bij de wachtpost te brengen.

Daags daarna, terwijl de troepen op de binnenplaats van de kazerne de eer bewezen aan generaal Herzog, die de troepen schouwde, hield de generaal stil voor de rekrut die plotseling bleek werd, en gaf hem de sigaar terug. «Met mijn dank», zei de generaal, die verder stapte ⁽¹⁰⁴⁾. Legende of waarheid?

De verandering in de economische en bevolkingsstructuur heeft zich ook in het leger doen gevoelen. De groeiende industrialisering heeft het aantal industriearbeiders gevoelig doen stijgen en het aantal landbouwers doen verminderen. Er ontstaat eveneens een grotere concentratie van de bevolking in de stedelijke agglomeraties en de industrie centra. Een militair instructeur zal U zeggen dat er een groot verschil bestaat tussen de soldaten van de stad en het platteland, tussen arbeiders en landbouwers.

Vele soldaten zijn lid van een syndikaat of van een politieke partij waar men hun gewezen heeft op hun rechten.

Het paternalistisch bevelhebberschap (de officier is de vader van de soldaat) heeft dan ook zeer veel van zijn aantrekkingskracht ingeboet.

In het leger ziet men dan ook langzamerhand in dat een louter formele hiërarchische beheersing niet volstaat en dat de overtuiging en de motivering als middel van groepsbeheersing wellicht betere resultaten kunnen opleveren ⁽¹⁰⁵⁾.

Hartverheffend is het vast te stellen dat, in een tijd waarin zoveel gesproken wordt over de culturele taak van de staat, over cultuurraden en de culturele vacatie van de arbeider, deze stroming ook het leger niet onberoerd heeft gelaten.

De legeroverheid beseft inderdaad dat zij, naast een sociale, ook een culturele rol te vervullen heeft ⁽¹⁰⁶⁾.

Soldatenkoren worden opgericht, teaterbezoek wordt aangemoedigd, debat- en voordrachtavonden worden druk bijgewoond, de lectuur wordt bevorderd ⁽¹⁰⁷⁾.

Dat het tussen militairen en burgers tot een open gesprek kan komen, bewijst de voordracht die onlangs gehouden werd voor de Leuvense studenten in de rechten door kolonel Blondiau, vleugeladjutant aan het Hof, met als onderwerp «Wat heeft het leger aan de universiteiten aan te bieden» ⁽¹⁰⁸⁾.

Enkele jaren geleden was een dergelijk initiatief eenvoudig ondenkbaar ⁽¹⁰⁹⁾.

Dat het echter nog niet allemaal koek en ei is in het leger werd in juli jl. nog bewezen.

De 19-jarige rekrut Anton Deigel was met zijn onderdeel op veldoefening in de omgeving van Elslingen, Zuid-Duitsland. Bij de terugkeer 's avonds naar de kazerne kregen de rekruten bevel de laatste 900 meter in looppas af te leggen. Vlakbij de kazernepoort bezweek Deigel. In de loop van de avond overleed hij. Ingevolge deze feiten werden een officier en drie onderofficieren van het Westduits leger uit hun functies ontheven ⁽¹¹⁰⁾.

Wegens drie sterfgevallen die zich in juni jl. in het Nederlands leger tijdens uithoudingsproeven kort na elkaar voordeden, besloot de legerleiding dat voorlopig geen geforceerde marsen en veldlopen aan de rekruten mochten opgelegd worden.

Deze order gold in het bijzonder voor de commando-troepen waarvan de vrijwilligers aan zware lichamelijke proeven onderworpen worden ⁽¹¹¹⁾.

Wie herinnert zich niet de grote beroering bij de bevolking en in de pers naar aanleiding van de tragedie van de rookpotten te Leopoldsburg?

Ook met de opvatting van het individu wordt rekening gehouden bij het bepalen van de dienstplicht.

In navolging van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Canada, Denemarken, Nederland, Noorwegen en Zweden heeft ons land een statuut van de gewetensbezwaarders uitgewerkt ⁽¹¹²⁾.

Gewetensbezwaarder is hij die, op grond van godsdienstige, wijsgerige of morele redenen ervan overtuigd is dat men de evenmens niet mag doden zelfs niet op overheidsbevel en dienvolgens bezwaren heeft tegen het vervullen van de militaire dienst of van de gewapende militaire dienst alleen ⁽¹¹³⁾.

Het had heel wat voeten in de aarde vooraleer de wet op de gewetensbezwaarders tot stand kwam, doch langzamerhand was men in het parlement de mening toegedaan dat het oplossen van dit netelig probleem de regeling van een kwestie van openbaar belang inhield.

In het perspectief van de toenadering tussen leger en natie valt het opschorten van het stemrecht van die burgers, die door het vervullen van hun dienstplicht bij uitstek hun land dienen, niet verder meer de verdedigen.

Onlangs werd dan ook een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van de kieswetten met het oog op het verlenen van stemrecht aan de dienstplichtige onderofficieren, korporaals en soldaten in actieve dienst ⁽¹¹⁴⁾.

Aangezien het moderne leven van de jeugd een grotere krachtsinspanning eist op het stuk van de intellectuele en van de professionele opleiding alsook een dieper besef van de morele, familiale en burgerlijke plichten, is het niet redelijk dat de Staat, op het ogenblik dat hij ze opeist om aan de verdediging mede te werken, haar de uitoefening van het elementairste politiek recht van deelneming aan de verkiezingen weigert en haar aldus tijdelijk afzijdig houdt van de natie, waarvan alle machten uitgaan. Bovendien bevinden die dienstplichtigen zich in een minderwaardige toestand tegenover de jongelieden die van dienst zijn vrijgesteld alsook ten opzichte van de vrouwen.

Is het ook niet kenmerkend voor onze tijd van democratisering dat in de Senaat een wetsontwerp neergelegd werd dat er toe strekt een einde te stellen aan het verbod een winstgevend beroep uit te oefenen dat aan de echtgenoten van de officieren is opgelegd ⁽¹¹⁵⁾.

Opvallend is ook het geleidelijk en thans reeds ver gevorderd evolueren naar de democratisering van het officierenkorps.

Als men de jaarboeken van de officieren doorloopt ziet men duidelijk dat de cavalerie in België steeds het wapen is geweest dat het overgrote deel van de adellijke officieren aantrok. Ook in de artillerie is een niet te onderschatten percentage voor sommige graden aanwezig: b.v. in 1957, 25 % bij de kolonels.

Dit is te verklaren door het feit dat de «artillerie à cheval» de tradities van de cavalerie heeft overgenomen.

In 1855 waren 18 % van de kolonels van de infanterie adellijk; in 1957 waren het er slechts 6,6 % meer ⁽¹¹⁶⁾.

In de Koninklijke Militaire School gaf het onderzoek bij de leerlingen der Nederlandse afdeling in 1959 de volgende resultaten:

- op 167 leerlingen waren er 121 die verklaarden dat hun vader tussen 50.000 en 100.000 fr. verdiende.
- op 185 leerlingen waren er 6 waarvan de vader een

functie bekleedde waarvoor een academische opleiding vereist is (van die 6 waren er dan nog drie van wie de vader officier was).

- op 185 leerlingen waren er 51 van wie de vader ongeschoolde arbeider of ambachtsman was (¹¹⁷).

Ook op het gebied van de berechting der militairen is er een strekking in de wetgeving om het burgerlijk element in de rechtscollages te verstevigen en de militaire rechtsmachten meer en meer op gelijke voet te stellen met de gewone rechtbanken.

Deze strekking tot uitschakeling der uitzonderingsrechtbanken en tot gelijkstelling van alle rechtsmachten werd reeds aangekondigd door het Studiecentrum tot hervorming van de Staat.

Zij vindt haar bevestiging op burgerlijk gebied in het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek dat door de Koninklijke Commissaris Stafhouder Van Reepinghen werd gedeponneerd.

«Die evolutie tot gelijkschakeling is een gelukkige zaak en een gerechtvaardigd eerherstel aan de kennis, de wijsheid en de ervaring van de rechter. De militair die maar al te veel als een bijzonder soort burger — met zeer beperkte rechten — behandeld werd, zal in deze evolutie een stevige waarborg van gerechtigheid vinden (¹¹⁸).

* * *

Er moge hier even gewezen worden op het sociologisch belang van de testproeven in het leger.

Alvorens soldaat te worden moet de dienstplichtige met goed gevolg een geschiktheidsproef afleggen in het recruterings- en selectiecentrum.

Het is een vrij eenvoudige proeve van intelligentie en algemene ontwikkeling. Desondanks wordt een vrij groot aantal jonge mannen afgewezen omdat zij niet aan de minimum eisen voldoen (¹¹⁹).

De tests, afgenomen van de dienstplichtigen van de militieklassen 1959-60 en -61 bieden de mogelijkheid om de provincies onderling te vergelijken onder het opzicht van het gemiddeld cultureel niveau.

In de F-groep (der Franstaligen) ligt de provincie Brabant geregeld boven het algemeen gemiddelde van de Franstaligen. Op de tweede plaats komt Luik. Namen en Henegouwen liggen steeds onder dit gemiddelde. Opmerkelijk is dat de Franstaligen uit de Vlaamse provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen niet alleen boven het gemiddelde liggen van hun respectieve provincies maar eveneens boven het algemeen gemiddelde van de Franstalige groep. Andersom ligt het voor de provincies Limburg en West-Vlaanderen.

In de N-groep (der Nederlandstaligen) zijn de sterke provincies Antwerpen en West-Vlaanderen. Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant liggen onder het algemeen gemiddelde. Bovendien liggen de Nederlandstaligen uit de Waalse provincies en Waals-Brabant eveneens onder dit algemeen gemiddelde, alsmede onder het gemiddelde van hun respectieve provincies (¹²⁰).

Voorts wezen de tests voor de klas 1961 uit dat er nog 597 ongeletterden waren op een geheel van 43.000 manschappen, d.i. 1,37 % (¹²¹).

De geschiktheidsproef is ingesteld omdat naar het oordeel van de militaire autoriteiten een man die in de moderne oorlogstechniek een goed soldaat, een goed matroos of een goed luchtvaarder wil zijn, over kwaliteiten moet beschikken die niet onderdoen voor die welke men stelt voor vele werkkringen in het burgerlijk bedrijfsleven (¹²²).

Het is hier niet zonder belang even te verwijzen naar de toestand in het Amerikaanse leger (¹²³).

Ontstellend groot is het aantal Amerikaanse jongelieden die falen in de militaire geschiktheidsproef.

Het Departement van arbeid heeft nu een onderzoek naar de omvang en betekenis van dit verschijnsel ingesteld, in samenwerking met het Amerikaans bureau voor ambtenarenzaken (¹²⁴).

Het belangrijkste feit dat uit dit onderzoek naar voren trad, was dat een groot deel van de ongeschikt-verklaarden afkomstig was uit arme gezinnen (¹²⁵).

Vrijwel alle sociale problemen, waarmede de Verenigde Staten te kampen hebben, kwamen tijdens het onderzoek naar de oppervlakte. Zo werd de laatste tijd in Amerika veel gesproken over de school-«drop-outs», dat zijn de leerlingen die vóór het beëindigen van de middelbare school, ja zelfs van de lagere school, het onderwijs verlaten en proberen werk te vinden.

Nog kort vóór zijn dood was President John F. Kennedy een campagne tegen de school-«drop-outs» begonnen, omdat hij hen beschouwde als een zeer gevaarlijk en voor de Amerikaanse samenleving schadelijk sociaal verschijnsel, een haard van jeugdcriminaliteit, van jeugdfrustraties en nog op zijn gunstigst, een veroordeling tot een leven van bestaansonzekerheid en gebrek.

Welnu, het onderzoek van de ongeschiktverklaarden toonde aan dat vier van de vijf tot de school-«drop-outs» behoorden.

Verreweg de meesten werkten in ongeschoolde, slecht betaalde vakken of deden eenvoudige dienstverrichtingen (loopjongens, hulpen in restaurants, liftbedieners, enz. ...).

De minister van Arbeid, Willard Wirtz, rapporteerde zeer onlangs aan president Lyndon Johnson: 1) Een derde deel van alle Amerikaanse jonge mannen die 18 jaar worden, zouden ongeschikt worden bevonden voor de militaire dienst als ze allen aan de geschiktheidsproef werden onderworpen; 2) ongeveer de helft van dit aantal zou afgewezen worden om medische gronden, de andere helft wegens gebrek aan verstandelijke aanleg of algemene ontwikkeling; 3) de meerderheid van de afgewezenen faalt, aldus concludeert de minister, wegens de ontoereikendheid van het onderwijs dat ze gevolgd hebben en wegens onvoldoende lichaamszorg.

Duidelijk kwam vast te staan dat het grootste deel van deze jonge mannen het slachtoffer is van de armoede. Ze hebben deze toestand van hun ouders geërfd en als de kringloop niet doorbroken wordt, zullen ze hun armoedige toestand op hun beurt aan hun eigen kinderen nalaten.

* * *

In het streven naar een wereldgemeenschap heeft ook ons land een rol te vervullen. Het verdient daarom goedkeuring dat de dienstplichtigen, die bereid zijn gedurende een bepaalde periode hun speciale kennis ten dienste van de ontwikkelingsgebieden te stellen, van militaire dienst vrijgesteld worden (¹²⁶).

* * *

Velen zullen zich wellicht de vraag stellen of het leger voor ons land nog zin heeft.

Practisch gezien komt het ons niet toe hierop een antwoord te geven vermits ons land deel uitmaakt van de Nato en wij ons onmogelijk aan onze verplichtingen kunnen onttrekken zonder groot psychologisch en materieel nadeel op te lopen, o.a. op het gebied van export en Euromarktregeling (¹²⁷).

Wij beschikken dus niet meer over onszelf. Anderen zullen ons zeggen hoe het moet in ons leger.

Ideologisch gezien blijft het leger een ruwe doch onafwendbare noodzakelijkheid ⁽¹²⁸⁾.

België is geen atoommogendheid, doch de traditionele legers hebben nog een grote rol te vervullen. De sterke atoomwapens hebben zo 'n vernielingskracht dat de grote mogendheden wellicht bevreesd zullen zijn ze aan te wenden. De kans bestaat ook dat een oorlog op beperkte schaal met traditionele wapens kan worden gevoerd. Dan zou een leger als het onze een opdracht te vervullen krijgen ⁽¹²⁹⁾.

Dat aan de kleine legers nog een grote rol toebedacht wordt in het vrijwaren van de wereldvrede ⁽¹³⁰⁾ moge blijken uit twee recente voorstellen.

Vóór enkele maanden pleitte de Canadese eerste-minister Leaster Pearson in de Carleton universiteit te Ottawa, onder de auspiciën van de Dag Hammerskjoldstichting, voor de oprichting van een vaste internationale vredesstrijdmacht buiten maar in dienst van de UNO. Na te hebben herinnerd aan de ervaringen die de UNO heeft opgedaan met het oprichten van internationale contingenten in Suez en Kongo, verklaarde hij dat de crisis op Cyprus nogmaals aantoonde dat de UNO er moet voor zorgen dat zij steeds paraat is voor het geval dat een internationaal contingent voor het handhaven van de orde snel moet worden ingezet.

«Aangezien de UNO», aldus Pearson, «het niet eens kan worden over het oprichten van een bestedige vredesstrijdmacht, zouden de UNO-leden die daarvan de noodzakelijkheid inzien, op eigen verantwoordelijkheid een collectief en degelijk korps in dienst van de UNO moeten oprichten».

Voorts zei hij dat Canada met enkele kleine landen zoals Denemarken, Zweden, Noorwegen, Finland en Nederland inleidende gesprekken zal beginnen over de vorming van deze internationale politiemacht.

Het tweede voorstel gaat uit van Rusland. In juli jl. werd een Russische noot aan Japan vrijgegeven, waarin werd opgeroepen tot de vorming van een permanente militaire macht van de UNO, onder bevel van de Veiligheidsraad. De troepen hiervoor zouden worden geleverd door kleinere leden van de wereldorganisatie.

De vijf grote machten van de Raad, die over veto-recht beschikken, zouden wel geld ter beschikking stellen maar geen troepen leveren.

Het voorstel werd intussen officieel overgemaakt aan het UNO-secretariaat.

Washington en Londen hebben gezegd het grondig te zullen bestuderen.

UNO-secretaris Oe Thant zei van zijn kant dat het voorstel een goed teken was voor de oplossing van het probleem der UNO-operatie ter vrijwaring van de vrede.

Politie en rijkswacht zullen steeds vereist zijn voor het handhaven van orde en veiligheid in het binnenland.

Legers zullen steeds onontbeerlijk zijn zolang haat en naijver onder de volkeren blijven bestaan, zolang er verscheidene belangenferen zullen zijn ⁽¹³¹⁾.

Het instrument echter kan wel verbeterd worden. Zo valt er voor de selectieve militaire dienst, ter vervanging van de algemene dienstplicht, wel iets te zeggen. Frankrijk gaat die weg op ⁽¹³²⁾.

Ook moet, volgens de heersende publieke opinie, de duur van de militaire dienst nog verminderd worden ⁽¹³³⁾.

Verder dient voort geijverd te worden voor de idee van «de burger in uniform» en voor het overbruggen van de splitsing leger-natie ⁽¹³⁴⁾.

Ten slotte moeten de militaire uitgaven nog meer besnoeid worden.

Een democratisch leger is een ideaal en zal ⁽¹³⁵⁾ dat altijd blijven krachtens de aard van het leger zelf.

Zoals de Westberlijnse burgemeester Brandt in «Welt am Sonntag» opmerkte: ieder leger heeft de neiging om zich te isoleren. Dat heeft niets met democratie of militarisme te maken. Het is inherent aan het systeem zelf. Het is al mooi wanneer er, zoals in de Bondsrepubliek, een parlementaire commissaris bestaat ⁽¹³⁶⁾ die de macht heeft om al te grote misbruiken te voorkomen, respectievelijk ongedaan te maken ⁽¹³⁷⁾.

Het verdient afkeuring en het is bovendien onverantwoordelijk zich tegen alle militaire voorzorg te verzetten onder voorwendsel dat het leger een volksvreemd, nutteloos, kostelijk en ook verdrukkend element is. «Een volk moet er precies geen Spartaanse jeugdpoveding op nahouden, doch men onthoude dat zelfs de schoonheid van Athene taande, toen de weerbaarheidszin van de stad afnam ⁽¹³⁸⁾».

Het leger is staatszaak, is ons aller zaak. Het hoort ons toe er een instrument van te maken dat in het Europa van morgen, in een wereld van naar elkaar toe groeiende volkeren, ertoe bijdraagt om de vrede te handhaven, de sociale vooruitgang te bevorderen en het voortbestaan van de gemeenschap te waarborgen ⁽¹³⁹⁾.

(1) Voorwoord bij de studie van F. Lehouck «Het antimilitarisme in België; 1830-1914», N.V. Standaard-Boekhandel 1958.

(2) Men duide ons de dorre opsomming van wetten en besluiten niet ten kwade, doch zij is noodzakelijk wil men een beter inzicht krijgen in de evolutie die zich in ons land op militie- en, nog ruimer zelfs, op militair gebied, voltrokken heeft.

(3) De vaak veel minder geslaagde vertalingen, die meestal later voor de instellingen van de Belgische Revolutie werden bedacht, worden vervangen door de Nederlandse benamingen die werden aangewend in gelijktijdige officiële publicaties. Aldus komt Tijdelijke Regering in de plaats van Voorlopig Bewind, Hoofdbewind in plaats van Centraal Comité, Volksraad in plaats van Nationaal Congres (W. Van den Steene, «De Belgische Grondwetcommissie», Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Brussel, 1963, blz. 7).

(4) Pasinomie, 3e serie, T. Ier, Gouvernement provisoire-Régence, blz. 3.

(5) Pasinomie, o.c. blz. 4.

(6) A.D.B. in 't Pallietorke van 13 juni 1964 «Willem I en het rampjaar 1830», 9e vervolg.

(7) Pasinomie, o.c. blz. 9.

(8) Idem, blz. 11.

(9) Idem, blz. 27.

(10) Idem, blz. 28.

(11) Idem, blz. 37. Het is de eerste keer dat de term «Belgisch Leger» gebezigd wordt. Bedoeld besluit bepaalt o.a. «article 3: la langue française étant la plus généralement répandue en Belgique, sera la seule employée dans les commandements». En het besluit van 27 oktober 1830, Pas. o.c. blz. 52, voegt hieraan toe «... et dans l'administration militaire».

(12) Idem, o.c. blz. 53.

(13) Idem, blz. 60.

(14) Idem, blz. 75.

(15) Ongeveer 1/3 van de besluiten die de Tijdelijke Regering, in de loop van het jaar 1830, nam, heeft betrekking op het leger, de rijkswacht en de burgerwacht. Dit bewijst voldoende dat men toen vooral bezorgd was om het waarborgen van 's lands onafhankelijkheid en het handhaven van de orde.

(16) Pasinomie, o.c. blz. 78.

(17) Idem, blz. 84.

(18) Idem, blz. 85.

(19) Begoede burgers hadden wel duizend guldens over voor het «afkopen» van de legerdienst van hun zoon. E. Wanty, «Le milieu militaire belge de 1831 à 1914», Brussel, Palais der Academiën, 1957, blz. 47-48.

(20) Pasinomie, 1830, blz. 84.

(21) Pasinomie, o.c. blz. 93. Bedoelde onderrichting dateert van het Hollands bewind.

(22) Idem, blz. 100.

(23) De wet van 8 januari 1817 (Pasinomie 2e serie, IV, blz. 7) was de eerste militiewet na het einde van het Frans bewind. Haar principes ontleende zij aan de wet op conscriptie van het jaar VI en aan de koninklijke besluiten van 1 en 13 april 1815.

(24) Pasinomie, 1831, blz. 168.

(25) Over de Belgische grondwetcommissie raadplege men: W. Van den Steene, o.c.

(26) Pasinomie, 1831, blz. 205.

(27) H. Van Eecke, A.P.R. Tw. Militie, blz. 33.

(28) Pasinomie, 1831, blz. 222.

(29) Pasinomie, blz. 224. Een van de eerste besluiten, die op initiatief van Goblet genomen werden, betrof de oprichting van een kas voor weduwen en wezen van officieren (besluit van 10/3/1831, Pasinomie, 1831, blz. 251).

(30) Idem, blz. 238. In 1839 waren er nog 37 vreemde officieren

in het leger, nl. 24 Fransen en 13 Polen (Pasinomie 1938, blz. 141).

(31) Men begrijpt dan ook beter de uittaling in de Larousse «Dictionnaire Universel» V° Belgique, son histoire, blz. 494: «La jeune Belgique doit à la France l'organisation de son armée».

(32) Pasinomie, o.c. blz. 411. In het zakenregister van de tabel van de Pasinomie 1830-1860 vindt men het trefwoord «Domestiques d'officiers».

(33) R. Depré: «De officier en de cultuur», Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 28. L. Delwaide, «De taak van de burgerlijke rechter in de kriegsraad», R.W. 1963-1964, nr. 39, kol. 2009.

(34) R. Depré, o.c. blz. 28.

(35) R. Depré, o.c. blz. 28.

(36) A.D.B. 't Pallieterke van 20 juni 1964 «Willem I en het rampjaar 1830», 10e vervolg.

(37) Deze cijfers worden behouden tot in 1839; in de jaren 1840 tot 1869 bedraagt de lichte 10.000 man maximum, terwijl het contingent vastgesteld wordt op 50.000 man voor het jaar 1840, 80.000 voor de jaren 1841 tot 1850, 70.000 voor de jaren 1850 tot 1855, 80.000 voor de jaren 1856 tot 1869 en 100.000 voor de jaren 1870 tot 1881.

(38) Dat werk van Conscience verscheen in 1849.

(39) Jan doet zijn dienst te Venlo — dat tot 1839 deel uitmaakte van België — waar hij, ingevolge een besmettelijke ziekte, blind wordt. Het ganse geval eindigt echter met een happy-end; Jan ontmoet toevallig, na zijn demobilisatie, een legerdokter die hem het verloren gezicht gedeeltelijk terugbezorgt. Jan huwt, heeft kinderen en is een gelukkig man.

(40) Pasinomie, 1838, blz. 103. Dat de pensioenen eerder karig toegemeten werden, bewijst o.m. het budget van landsverdediging voor het jaar 1951. Hierbij werd op de rubriek «Secours et pensions» slechts 70.670 fr. ingeschreven (Wanty, o.c. blz. 83).

(41) Over de periode van neutraliteit, ingeluid door de Verdragen van Londen, cf. Wanty, o.c. blz. 78 e.v.

(42) Besluit van 9/9/1836, Pasinomie, blz. 272.

(43) Idem, 1847, blz. 217.

(44) K.B. van 9 mei 1842, Pasinomie, 1842, blz. 671. Pandectes Belges, V° Mariage militaire, blz. 822 e.v., zie eveneens K.B. van 27 februari 1857;

Het K.B. van 13 november 1908 (J.M.O. 1908, blz. 429) wijzigde het K.B. van 27/2/1857 in die zin dat, in speciale gevallen, vrijstellingen konden verleend worden in zake het bedrag en de wijze van samenstelling van het vereist inkomen.

(45) Artikel 76 van het K.B. van 9 mei 1890 bepaalde: «La déclaration de l'autorité supérieure civile du lieu du domicile de la future, exigée par les règlements en vigueur, devra constater que cette personne ainsi que ses parents jouissent de l'estime et de la considération publiques tant sous le rapport de la moralité que sous celui de l'état qu'ils exercent ou du rang qu'ils occupent dans la société. Cette déclaration devra également mentionner s'il est ou non de notoriété publique que les parents de la future possèdent une fortune qui leur permet d'assurer le revenu exigé et, dans le cas où il existerait plusieurs enfants, si les parents peuvent pour chacun d'eux constituer une pareille dot ou bien si la future possède par elle-même le revenu exigé».

(46) Wet van 9 april 1841, Pasinomie, 1841, blz. 120.

(47) K.B. 10 november 1870, Pasinomie, 1870, blz. 467. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen werden weduwnaars met kinderen toegelaten.

(48) Vanaf 1870 worden de lichte en de legersterkte opgevoerd tot resp. 12.000 en 100.000 man.

(49) K.B. 10 november 1870, Pasinomie, 1870, blz. 469.

(50) Wet van 2 september 1870, Pasinomie, 1870, blz. 428. Een gelijkwaardige wet dateert van 21 juli 1890, Pasinomie, 1890, blz. 224.

(51) Pasinomie, 1870, blz. 251.

(52) Verslag van de middenafdeling ter gelegenheid van de bespreking van de wet van 3/6/1870.

(53) Art. 27 van de wet van 3/6/1870.

(54) Art. 86 van voormelde wet.

(55) Art. 88 van voormelde wet.

(56) Art. 107 van voormelde wet.

(57) In uitvoering van de wet van 18 september 1873, werd de prijs voor de vervanging van de dienstplichtige telkenjare bij koninklijk besluit vastgesteld (b.v. voor de lichte 1883 bedroeg deze prijs 1.600 fr.).

(58) België telde in 1831 3.785.000 inwoners; in 1840, 4.073.000; in 1850, 4.426.202 en in 1859 4.623.000.

(59) Van 12.000 in 1882 steeg de lichte tot 13.300 man, cijfer dat behouden werd tot aan de lichte 1909.

(60) K.B. van 31 maart 1890, Pasinomie, 1890, blz. 79.

(61) Het zijn de voorlopers van de huidige militaire specialisten.

(62) Wet van 31 december 1900, Pasinomie, 1900, blz. 470.

(63) Art. 1 van de wet van 21/3/1902, Pasinomie, 1902, blz. 34.

(64) Infanterie, 20 maanden dienst gedurende de 24 maanden volgend op de oproeping; de ruitery en de artillerie te paard 36 maanden; de artillerie ingestegen 28 maanden en de genie 22 maanden.

(65) «Le justice, la logique, l'intérêt social exigent l'abolition d'une institution surannée qui permet aux plus riches de faire peser sur les plus pauvres la charge de la défense du pays. L'argent ne peut exonérer d'un devoir. Seule la Turquie pratique le même système. La Hollande vient de supprimer le remplacement et d'établir le service personnel», noot van de minderheid ingediend bij de wet van 1902; Pasinomie, 1902, blz. 61.

(66) F.V. het orgaan «De Westvlaming», Antwerpen, nov. 1963.

(67) In het verslag van de Kamer over het ontwerp van de wet van 14 december 1909, Pasinomie, 1909, blz. 414, leest men «Personne ne songerait à répartir par le sort les impôts en argent; comment y recourir pour le plus lourd de tous les impôts, celui du sang? Le sort épargne complètement certaines familles et parfois les plus aisées; il en accable d'autres jusqu'à

leur prendre trois enfants et ce sont souvent les plus nécessiteuses. Dorénavant chaque famille donnera un fils à l'armée.»

(68) F. Lehouck, o.c. blz. 147.

(69) Verslag van de Commissie van Binnenlandse Zaken bij het ontwerp van de wet van 14/12/1909, Pasinomie 1909, blz. 413. «Oui, quelque chose justifie nos alarmes», verklaarde de verlaggever onder meer.

(70) Pasinomie 1909, blz. 45. Reeds in 1874 zegde volksvertegenwoordiger Nothomb: «Le régime actuel avec le remplacement constituait pour une classe de citoyens les plus dignes de notre sollicitude, une privation de la liberté et une sorte d'expropriation personnelle (Pasinomie 1909, blz. 450, citaat aangehaald door de h. Bertrand in de Kamer van Volksvertegenwoordigers). Cfr. Memorie van toelichting, o.c. blz. 415. «Le tirage donne lieu à des scènes dégradantes pour nos jeunes gens, désolantes pour leurs familles.»

(71) Zie o.m. wet van 30/12/1909, Pasinomie 1910, blz. 49.

(72) Règlement Militaire School, 15/1/1912 — Pasinomie 1912, blz. 8 — Cf. K.B. 8/11/1930 — Pasinomie 1930, blz. 788, waarbij het de officieren van de infanterie, de ruitery, de artillerie en het vervoer verboden wordt te huwen vooraleer zij de vervolmakingskursus voor onderluitenant beëindigd hebben.

(73) Memorie van toelichting bij de wet van 30 augustus 1913 — Pasinomie 1913, blz. 441.

(74) Als voornaamste redenen van vrijlating gelden de materiële toestand der families en de militaire lasten die zij reeds gedragen hebben (Pasinomie 1913, blz. 442).

(75) Verslag van de middenafdeling van de Kamer — Pasinomie 1913, blz. 444.

(76) Vanaf 1914 werd het contingent opgevoerd tot ± 500.000 man. In 1919 omvatte het leger op oorlogsvoot nog 350.000 man. Pas vanaf 1920 werd dit aantal herleid tot 100.000 man, de effectieven van het bezettingsleger niet inbegrepen.

(77) R. Depré, «De Officier en de cultuur» — tijdschrift Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 31.

(78) Infanterie, 10 maanden; 12 maanden voor al de anderen.

(79) Pasinomie 1921, blz. 507.

(80) Pasinomie 1923, blz. 134.

(81) Pasinomie 1923, blz. 155.

(82) Wet van 4 augustus 1923 — Pasinomie 1923, blz. 466.

(83) «L'impérieuse nécessité de réaliser des économies a amené le gouvernement à rechercher la possibilité de réduire les charges militaires sans mettre en péril le principe de la défense nationale» — Memorie van toelichting, Pasinomie 1912, blz. 806.

(84) Pasinomie, 1928, blz. 432. Van minder belang zijn de taalwetten van 6 mei 1888 (Pasinomie 1888, blz. 118) en deze van 2 juli 1913, blz. 256. Over het taalprobleem in het leger vóór 1914, zie Wanty, o.c. blz. 155 en 226 e.v.

(85) Pasinomie, 1928, blz. 443.

(86) Van 1932 tot 1937 schommelt de legersterkte rond 63.000 man.

(87) Wet van 11 april 1936, Pasinomie 1936, blz. 343.

(88) Pasinomie 1937, blz. 781. De lichten 1938 en 1939 omvatten 88.000 man.

(89) Wet van 30 juli 1938, Pasinomie 1938, blz. 235.

(90) Pasinomie 1939, blz. 414.

(91) Deze laatste waren 7.000 in getal.

(92) Pasinomie 1946, blz. 565.

(93) H. Van Eecke, A.P.R. Tw. Militie, blz. 36 e.v.

(94) Bij besluit van de Regent van 5/9/1946 wordt een gemeenschappelijke commissie opgericht, belast met de studie van het militair vraagstuk zoals het zich stelt ingevolge de sinds de tweede wereldoorlog opgedane ervaringen. De commissie legt op 26 februari 1948 haar besluiten neer en stelt de algehele herziening van de organieke militiewet voor.

(95) Pasinomie 1951, blz. 516.

(96) Pasinomie 1957, blz. 436.

(97) De gewone dienstplichtigen, die in België wensen te blijven ondertekenen een vrijwillige dienstneming voor de duur van drie maanden.

(98) De Nato-vrijwilligers. Het experiment is evenwel niet erg geslaagd.

(99) Staatsblad 9 mei 1962, blz. 3898 e.v.

(100) L. Delwaide; o.c. kol. 2009.

(101) F. Lehouck; o.c. blz. 48.

(102) Libre Belgique 24/10/1963 — «Aux armes, citoyens», blz. 2.

(103) Andere voorbeelden van de gewijzigde mentaliteit in het leger: — Een dienstplichtige komt op het rapport van de compagniecommandant omdat hij, volgens de bewering van een onderofficier, geweigerd heeft de kamer te vegen. Het blijkt evenwel dat de soldaat weigert het werk uit te voeren daar hij niet over het nodige materiaal beschikte. De onderofficier wordt gestraft in plaats van de dienstplichtige. — Een andere kreeg 8 dagen kamerarrest omdat hij een soldaat verweten had voor «plouc» (Libre Belgique, 24/10/1963, blz. 2).

(104) De Nieuwe Gids, 17/4/1964.

(105) R. Depré, «De Officier en de cultuur» — Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 31.

(106) R. Depré, o.c., blz. 32.

(107) P. W. Segers, minister van landsverdediging: reeds op de openingszitting van het colloquium Leger-Jeugd van 19 juni 1963, Pallas — augustus 1963, nr. 10, blz. 7.

(108) De Nieuwe Gids, 9/3/1964, blz. 13.

(109) Dat er werkelijk een streven tot het bevorderen van de dialoog leger-natie bestaat, wordt eveneens bewezen door het bestaan van het tijdschrift Pallas, sinds 1962 uitgegeven door de Vereniging van Officieren in Actieve Dienst.

(110) Bericht U.P.I. van 14 juli 1964.

(111) Bericht Belga van 29 juni 1964.

(112) Wet van 3 juni 1964 — Staatsblad van 19 juni 1964, blz. 6828 e.v. — Dr. F. Lehouck, «Dienstweigering uit gewetensbezwaren» — Pallas, april 1963, nr. 8, blz. 3 e.v.

(113) Memorie van toelichting — Parlement. Besch. Senaat 1956-1957, doc. 379/1.

- (114) Toelichting, Parlem. Besch. Kamer, 1963-1964 — doc. nr. 842/1.
- (115) «Nous les Officiers», Pallas, febr. 1964, nr. 13, blz. 3.
- (116) Zie volledige tabel bij R. Depré, o.c. blz. 29.
- (117) R. Depré, o.c. blz. 29.
- (118) L. Delwaide, o.c. kol. 2020.
- (119) Hertecant: «Psycho-pedagogische aspecten van het contingent miliciens» — Pallas, juni 1963, blz. 3 e.v.
- (120) Hertecant, o.c. blz. 4.
- (121) Hertecant, o.c. blz. 7.
- (122) Dr. Mathieu: «De sociale taak van de militaire arts» — Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 37.
- (123) M. C. Bolle, in de «Nieuwe Gids» van 22-23 febr. 1964.
- (124) Het onderzoek betrof 2.500 recente gevallen van jonge mannen die door de strijdkrachten wegens ongeschiktheid waren afgewezen.
- (125) Slechts 69 % van de hele groep van 2.500 jonge mannen had werk. Het werkloosheidspercentage onder hen was 28, viermaal zo hoog als onder alle mannen in de leeftijd van 20 tot 24 jaar. De armoede en de werkloosheid waren groter onder de jonge voor de militaire dienst afgewezen zwarten dan onder de blanken.
- (126) Art. 1 wet van 21 juni 1961 — Staatsblad 29 juni 1961, thans art. 16 van de bij K.B. van 30 april 1962 gecoördineerde wetten.
- (127) Uit een in 1957 door «Insoc» geleide opiniepeiling blijkt dat slechts 28,77 % der ondervraagde personen oordeelden dat ons leger uitsluitend nationaal moest blijven. «Insoc» 1957, 4° — Problèmes militaires et budgétaires actuels, blz. 315.
- (128) Contra, P. Larrogue: «De la guerre et des armées permanentes» — Guillaumin & Cie, Parijs 1956, blz. 223.
- (129) De Nieuwe Gids 9/3/1964, blz. 13 — 52 lessen over militaire opvoeding en informatie. — Ministerie van Landsverde-

diging, 1953, 1e deel, blz. 7 e.v.; Tijdschrift Pallas, april 1964, nr. 14, blz. 5.

(130) We staan thans ver van de bepaling die de Pandectes Belges, V^o Armée, blz. 778 van het leger gaf: «L'ensemble des hommes valides organisés en vue de la défense du territoire et du maintien de l'ordre intérieur».

(131) Gaston Bouthoul: Sauvez la guerre (Lettre aux futurs survivants) — Grasset, Parijs 1961.

M. Dedullen: «De Militair en het openbaar beleid», Pallas, april 1964, nr. 14, blz. 9.

Rudolf Steinmetz: «Die Philosophie des Krieges», Leipzig, 1907, blz. 1 e.v.; van dezelfde auteur: «Inleiding tot de sociologie», Haarlem 1952, blz. 210.

L. Polak: «Oorlogsfilosofie», 1915, blz. 52 e.v.

T.S. van der Bij: «Ontstaan en eerste ontwikkeling van de oorlog», 1929.

(134) M. Dedullen: «De militair en het openbaar beleid». — Pallas, april 1964, nr. 14, blz. 16.

«La défense nationale». Centre des services politiques de l'institut d'études juridiques de Nice. — Presses universitaires de France, Paris, 1958, blz. 2 e.v.

(135) «Insoc», o.c. blz. 36.

(136) Admiraal Heye.

(137) «De Nieuwe», 26 juni 1964, blz. 10.

Zie eveneens M. Sénéchal «Droits politiques et liberté d'expression des officiers des forces armées». R. Pichon et R. Durand — Auzias, Paris 1964, met voorwoord van Prof. R. Drago, blz. 1.

(138) E. Lousse: Voorwoord tot de studie van F. Lehouck, o.c. z. 3.

(139) Arnold J. Toynbee, Oorlog en beschaving — «War and civilisation». — Nederlandse vertaling van M. Mok, Kroonder, Bussum 1952, blz. XII.

Rede van Mr L. LINDEMANS, voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

De historici, die binnen enkele tientallen jaren even hun aandacht zullen willen vestigen op het gerechtelijk jaar 1964-65 aan de Brusselse balie, zullen zich de beklappende vraag stellen waarom de advocatuur in deze tijd hoofdzakelijk bekommerd was om militaire problemen. De openingszitting van de Conférence du Jeune Barreau behandelde «La guerre mystérieuse». Wij hebben het vandaag over «de militair, kind van zijn tijd». Grote debatten of besprekingen betreffende militaire vraagstukken voorspellen doorgaans een naderend oorlogsgevaar. Zo verliepen de zaken althans in het verleden. Ik laat aan voornoemde historici de taak over, vast te stellen of in 1965 inderdaad enig onheil moest voorspeld worden en uit te leggen waarom nu precies de Brusselse balie daarbij de voornaamste rol moest spelen.

Of zullen wij gewoon zeggen, dat eminente woordvoerders van de Belgische openbare mening het in 1965 geschikt hebben geacht, een ogenblik verpozing te zoeken in de studie van een «open» vraagstuk, vermits over de eigenlijk brandende vraagstukken van de Belgische samenleving ongeveer alles gezegd en geschreven werd wat woord en pen kunnen voortbrengen? Persoonlijk hoop ik dat onze geschiedschrijvers het bij deze laatste hypothese zullen kunnen houden. Er valt trouwens nu reeds heelwat voor te zeggen. Om het voorwerp te kunnen uitmaken van een plechtige zitting van ons genootschap en van onze zuster-genootschappen, moet een persoon of een probleem alvast een zeker academisch karakter verworven hebben. Dit moge ons dan meteen enigszins geruststellen.

Wat uw keuze van het onderwerp van vandaag bepaald heeft, is niet moeilijk te achterhalen, Mr. van Eecke. U zijt in ons land de specialist van de militiewetten. De merkwaardige bijdrage, die U in de Algemene Praktische Rechtsverzameling daaraan hebt geleverd, levert er het overtuigend bewijs van.

Ongetwijfeld is het onderwerp van vandaag in U gegroeid en gerijpt terwijl U voor de A.P.R. de juridische en technische aspecten van onze militiewetten hebt toegelicht. In een vlotte stijl en met een benijdenswaardige kennis van zaken, hebt U ons vandaag de sociale

achtergrond geschetst waarop onze militiewetgeving zich sinds 1830 heeft ontwikkeld. Zodoende hebt U ons een origineel stuk rechtsgeschiedenis bezorgd, waarin U niet enkel hebt beschreven in welke zin het militiestelsel in België heeft geëvolueerd, doch bovendien — en daarin ligt wel Uw grootste verdienste — hebt gepeild naar het waarom van die evolutie.

* * *

Wij kunnen Uw besluiten als volgt samenvatten. In de 19e eeuw vierten de individualistische opvattingen hoogtij: het staat de burger vrij al dan niet dienst te nemen in het leger, vermits hij mits betaling een plaatsvervanger naar het leger kan sturen in het ongelukkig geval dat hij door het lot zou aangewezen zijn voor de dienst. De afstand tussen het officierenkorps en de soldaten is enorm. De soldaten worden gerekruteerd uit de laagste lagen van de bevolking. Men doet enkel legerdienst om den brode.

De sociale veroveringen van de eerste helft van de 20e eeuw vinden wij weerspiegeld in de militiewetten. De algemene dienstplicht stelt iedereen gelijk voor de wet. Zodoende stijgt het gemiddeld cultureel peil van de Belgische soldaat. De barrières tussen officierenkorps en soldaten verdwijnen gaandeweg en de hoofdbekommernis van de wetgever wordt méér en méér het materieel en geestelijk welzijn van de soldaat.

Sinds enkele jaren ontstaat een gans nieuw beeld van het leger. Op de vraag of een klein land, zoals het onze, dat onmogelijk het ritme van de grote mogendheden kan volgen in de uitrusting van het leger met de nieuwste wapens, het steeds zwaarder wordend offer van legerdienst en bewapening nog moet blijven brengen, geeft U een bevestigend antwoord. Ons leger krijgt een taak op wereldplan. In een internationale politiemacht is een onvervangbare taak weggelegd voor de legers van de kleine landen: tussen de grote machtsformaties van Oost en West en de groeiende mogendheden van alle continenten in, de vrede handhaven in een geest van wereldsolidariteit.

Niemand kan betwisten dat de sociale en kulturele opvattingen van een bepaalde periode hun uitdrukking moeten vinden in de militiewetten. U hebt trouwens zelf onderstreept, bij de aanvang van Uw betoog, dat die opvattingen op een gelijkaardige manier zijn terug te vinden in het geheel van de wetgeving van een natie. Waarom zouden de militiewetten daarop een uitzondering maken?

Doch laten wij ons nu even de vraag stellen of de sociale achtergrond *determinerend* heeft gewerkt in de ontwikkeling van onze militiewetgeving, en meer bepaald bij de grote mijlpalen van haar geschiedenis, gaande van een leger van vrijwilligers, over het stelsel van loting en vervanging, tot de algemene dienstplicht. Bij nader overwegen is mijn antwoord op die vraag ontkennend.

De militiewetten werden en worden geïnspireerd door een ander hoofdmotief: de behoeften van de landsverdediging. Deze behoeften bepalen de organisatie, de uitrusting en de omvang van het leger. Zij bepalen ook het stelsel van de legerdienst. Enkel in de uitwerking van dat stelsel spelen de eigentijdse opvattingen de hoofdrol.

Wat zou het Belgisch Koninkrijk in 1830 en tijdens gans de rest van de 19e eeuw hebben aangevangen met een algemene dienstplicht? Lange tijd waren de behoeften van onze landsverdediging zo beperkt, dat een leger van vrijwilligers kon volstaan, ja zelfs dat vrijwilligers tegen wil en dank naar huis werden gestuurd wanneer het vooraf bepaalde contingent overschreden werd. Zelfs in de tweede helft van de 19e eeuw, toen het aantal vrijwilligers allang niet meer volstond om de ideale legersterkte van die tijd te bereiken, zou de algemene dienstplicht een leger op de been gebracht hebben dat de perken van het contingent in ontzaglijke maat zou hebben overschreden.

Men moest derhalve naar een beperkte legerdienst uitzien. Men had wellicht de legerdienst kunnen inkorten op zulke wijze dat iedereen gedurende enkele maanden een dienstplicht zou te vervullen hebben. Maar dan stel ik de vraag, of een leger kan opgebouwd worden op steeds wisselende elementen, die niet eens de tijd krijgen om behoorlijk opgeleid te worden.

Was het mogelijk te vertrekken van het beginsel van de algemene dienstplicht om dan op grond van objectieve criteria zoveel vrijstellingen te verlenen als nodig mocht zijn om het vooraf bepaalde contingent niet te overschrijden? Ik denk het niet. Zelfs indien het begrip lichamelijke ongeschiktheid nogal ruim werd opgevat, zou de dienstplicht, beperkt tot één zoon in elk gezin, een veel te talrijk leger op de been hebben gebracht.

De jaarlijkse lichtingen hebben tussen 1832 en 1909 geschommeld tussen 10.000 en 13.300 man. Wij zouden deze cijfers moeten kunnen vergelijken met het cijfer van de mannelijke bevolking die de leeftijd van de dienstplicht heeft bereikt. Dat heb ik enkel bij benadering kunnen bepalen aan de hand van de gegevens verstrekt door het Nationaal Instituut voor de Statistiek (1). Het potentieel voor de lichtingen moet *ongeveer* bedragen hebben: in 1846 39.000, in 1856 41.000, in 1866 41.500, in 1880 48.500, in 1890 57.000, in 1900 62.500 en in 1910 66.000 man. Wij mogen daaruit gerust afleiden, dat een algemene dienstplicht, met welke modaliteiten ook, eenvoudig niet kon ingevoerd worden wegens de beperkte behoeften van onze legersterkte.

Indien Leopold II er op het einde van zijn leven in gelukte een algemene dienstplicht, en dan nog beperkt tot één lid per gezin, te doen uitvaardigen, dan was zijn hoofdbekommernis onze legersterkte op een behoor-

lijk peil te brengen. Onze toenmalige vorst voorzag sinds lange jaren dat de onafhankelijkheid van ons land de grootste gevaren zou lopen indien een gewapend konflikt in Europa uitbrak. Ons leger zou toen amper enkele dagen kunnen stand houden. En het is in het bewustzijn van een naderende oorlog, dat Leopold II de regering en het parlement van 1909 kon dwingen de persoonlijke dienstplicht in te voeren.

Voorzeker werd door heelwat lieden het stelsel van loting en vervanging als onrechtvaardig en anti-sociaal geschandvlekt. Doch zij behoorden tot de minderheid van socialisten, kristen-demokraten en radikalen. Toen de ontzaglijke meerderheid van konservatieve katholieken en doctrinaire liberalen in 1909 werd doorbroken en de persoonlijke dienstplicht werd ingevoerd, bleven hun sociale opvattingen ongewijzigd. Wij kunnen enkel zeggen dat Leopold II de ogen had geopend van enkele invloedrijke figuren uit die meerderheid.

Dezen hadden enidelijk begrepen dat een aanzienlijke versteviging van onze legermacht dringend noodzakelijk was geworden. 1914 heeft Leopold II en de staatslieden die hem uiteindelijk hebben gevolgd in het gelijk gesteld.

De doorslaggevende rol die Leopold II bij het tot stand komen van de persoonlijke legerdienst heeft gespeeld verplicht ons na te gaan welk het motief was dat onze soeverein daarbij inspireerde. «Leopold II, schrijft prof. Luyckx (2), verdedigde de persoonlijke dienstplicht helemaal niet uit sociale, maar uit militaire overwegingen». De opkomst van de sociale beweging, die onder meer tegen het bestaande militiestelsel gericht was, verschaftte de Koning weliswaar, wanneer het te pas kon gebracht worden, een bijkomend argument. Aldus na de sociale woelingen van 1886. «Le roi avait espéré, schrijft Pirenne (3) pouvoir obtenir des Chambres, *sous couvert* de la réforme sociale, la transformation de l'état déplorable dans lequel le maintien du remplacement laissait l'armée...»

Toen in 1902 een nieuwe militiewet tot stand kwam, die de militaire behoeften hoopte te kunnen dekken via de uitbreiding van het aantal vrijwilligers, heeft onze soeverein een ogenblik krediet willen geven aan het nieuwe stelsel. «On tente l'expérience des volontaires et il importe de le faire loyalement» schreef hij aan Generaal Brialmont (4). Wat méér is, hij gaf zijn uitgesproken voorkeur aan de persoonlijke dienstplicht van lange duur beperkt tot één lid per gezin, en verwierp de algemene dienstplicht van korte duur. In 1902 schreef hij aan de Minister van Oorlog, Cousebant d'Alkemade: «Je persiste à croire que le service personnel serait utile à la défense nationale, mais il ne faudrait pas que ce fût avec une nouvelle réduction du temps de service, car on arriverait vite, sans le vouloir peut-être, à la nation armée c'est-à-dire donc à l'abolition de toute armée sérieuse» (5).

Ik heb vruchteloos gespeurd naar enig sociaal motief in de bekommernis van onze vorst en onze bewindslieden in het begin van de 20e eeuw. Dat motief was louter militair.

De rechtstreekse aanleiding tot het invoeren van de persoonlijke dienstplicht was niets anders dan een dreigend wereldkonflikt. Wij citeren nogmaals Pirenne (6): «La nécessité, ou pour mieux dire, l'urgence de réformer l'organisation militaire du pays... s'affirmait tellement pressante qu'il n'était plus possible d'en différer davantage la solution. Pour tous les esprits clairvoyants, l'entente franco-anglaise de 1904, à laquelle avait répondu l'année suivante la retentissante visite de Guillaume II à Tanger, puis en 1906 l'inquiétante tournure prise par la conférence d'Algésiras, faisaient présager l'imminence d'un conflit européen dans lequel la Belgique

serait fatalement entraînée... En cas de guerre, l'armée mal recrutée, viciée par le système du remplacement, ne disposant que d'effectifs ridiculement insuffisants, ne pourrait, à toute évidence, ni tenir campagne, ni défendre les forts de la Meuse, édifiés à grands frais depuis 1888.»

Hoe onze bewindvoerders zouden gereageerd hebben in de 19e eeuw, in de onderstelling dat de bestendige behoeften van onze veiligheid het verdrievoudigen of verviervoudigen van onze legersterkte hadden gevegd, kunnen wij alleen maar gissen. Het is zeker niet vermetel, te onderstellen dat zij in die hypothese tot een algemene dienstplicht zouden *moeten* besluiten hebben, al zij het dan met nog heelwat méér weerzin dan in 1909 het geval was.

* * *

Maar de militaire behoeften van een natie worden op hun beurt bepaald door de technische mogelijkheden van de krijgskunde naar tijd en plaats. In die zin wordt de beschavingsgeschiedenis van ieder volk in zijn militiestelsels weerspiegeld.

De meest volstrekte algemene dienstplicht kenmerkt de primitieve volkeren, die in feite in een haast bestendige staat van oorlog leefden. Alle jongelieden worden opgeleid tot krijgslieden en de krijgsplicht blijft bestendig totdat de lichaamskrachten begeven. In een strijd tussen krijgersvolkeren geeft het getal weerbare mannen de doorslag. En in een oorlog met een meer beschaafd volk, kunnen zij het enkel halen door de macht van het getal. Vandaar de ruimst mogelijke krijgsplicht.

In een meer ontwikkelde maatschappij wordt de krijgsplicht aldaar een krijgsdienst; een voorrecht voorbehouden aan enkelen, die wij de adel noemen, zodra dat voorrecht erfelijk is geworden. Het leger wordt een uitgebreide lijfwacht van de vorst. Enkel in oorlogstijd wordt gans het weerbare volk opgeroepen. Deze opvatting van het leger ontmoeten wij bij de oude Egyptenaren en bij de Assyriërs, bij de Merovingers en de Karolingers.

In een laatste stadium ontmoeten wij de beroepslegers, als een private onderneming van keizers en koningen. Zij werden aangevoerd door de adel, die immers in de krijgsdienst zijn eerste bestaansreden had; maar zij werden hoofdzakelijk samengesteld uit huurlingen, aangeworven zowel in binnen- als in buitenland. Hier verschijnen voor onze geest de legioenen van de Romeinse keizers, de falanksen uit de laat-Griekse tijd, van Philippos en van Alexander, en de Duitse en Zwitserse landsknechten in de grote Europese legers van de Middeleeuwen tot met de Franse omwenteling. Toen werd een veldslag gewonnen met de krijgskunde van de generaals; maar het lot van een oorlog werd dikwijls bepaald door het uithoudingsvermogen van de vorstelijke schatkist.

Sporadisch doken nog wel eens legers op, bestaande uit gans het weerbare volk van een stad of een natie. Aldus het Vlaamse leger te Kortrijk in 1302 en het Zwitserse te Morgarten in 1315. Het waren onregelmatige en onbestendige legers, die trouwens slechts uitzonderlijk tot stand kwamen tot en met het einde van het Modern Tijdvak.

En dan volgt het interludium van de Franse revolutionnaire legers en de keizerlijke regimenten van Napoleon. Zij waren gesproken uit gans de Franse natie en al wat daarbij werd geannexeerd. Zij braken af met de eeuwenoude spelregels en zaaiden zodoende paniek in gans Europa, dat zich tweemaal stelde met de klassieke legers van huurlingen en slechts met samenbundeling

van alle krachten, na verloop van jaren, de bovenhand kon behalen. De conscriptie werd in alle bezette landen, doch deels ook in Frankrijk, als een schandelijke dwangmaatregel verafschuwd, wat bewijst hoe groot de kloof was tussen een natie en een nationaal leger.

Waar moeten wij nu de periode 1830-1965 situeren in de evolutie van het legerwezen?

De openbare mening en de politici bleven tot ver in de 19e eeuw hartstochtelijk anti-militaristisch gezind. De argwaan tegen een mogelijk machtsinstrument van de vorst én de bezwaren tegen de buitensporige uitgaven, hebben onze legersterkte tot in 1909 binnen zeer enge perken gehouden. Het leger was een leger van vrijwilligers, aangevuld met «lotelingen» in de maat van de behoeften.

De gelijkenis met de vorstelijke legers van de voorgaande eeuwen is opvallend. De huurlingen heten nu vrijwilligers, met dien verstande dat zij niet meer in persoonlijke dienst staan van de koning, doch in dienst van de natie. Het contingent krijgers dat door de hoge adel op bevel van de vorst moest te been gebracht worden nu, indien nodig, door de natie zelf geleverd: het zijn de lotelingen.

De beperkte financiële offers die men wilde brengen om een behoorlijk leger in stand te houden, lieten niet toe de vrijwilligers zo goed te betalen, dat men aanvragen zou dienen te weigeren. Het stelsel van vervanging betekent dan eigenlijk een onrechtstreekse extra-belasting gelegd op de begoede standen want diegenen die zich aanmelden om als vervangers op te treden zijn in feite vrijwilligers die erin gelukten beter betaald te worden. Hetgeen wij thans beschouwen als een sociaal schandaal, namelijk het stelsel van vervanging, is er in werkelijkheid géén, tenzij men zou voorhouden dat een vrijwilligersleger on sociaal is. Het schandaal bestond er integendeel in, dat men een beroepsleger wilde recruterende zonder de beroepssoldaten een behoorlijk loon uit te betalen.

Betekent de halve eeuw algemene dienstplicht, die wij achter de rug hebben, een terugkeer naar de primitieve opvatting van het leger als het gehele weerbare volk? Ongetwijfeld ja. En zelfs indien die opvatting niet voorzat bij de wetgever van 1909, dan hebben onze dienstplichtigen zowel als onze vrijwilligers tijdens de oorlog van 1914-18 metterdaad bewezen dat gans ons weerbare volk de wapens heeft opgenomen.

Zo was het trouwens ook in 1940-45. Maar een belangrijke wijziging was ingetreden. Krijgskunde en dapperheid waren niet meer opgewassen tegen een massale inzet van pantserwagens en luchtmacht. Het belang van het industrieel potentieel van de oorlogvoerende had ontzaglijke afmetingen aangenomen. Dank zij een enorme voorsprong van de Duitse wapenindustrie en aanzienlijke voorraden van onmisbare grondstoffen, konden de Duitse legers aanvankelijk succes boeken en standhouden. Dank zij een geweldige industriële inspanning konden de geallieerden geleidelijk de kansen doen keren, om tenslotte de vijand de genadeslag te geven met de grootscheepse landing in Normandië. Maar deze laatste operatie alléén reeds vereiste een paar jaren intensieve produktiviteit in de wapenindustrie, scheepsbouw en konstruktie van allerlei nieuwe oorlogstuigen te land en te water.

Indien het waar is, dat die laatste wereldoorlog werd beslecht door het overwicht van wapenvoorraden en van alle hulpbronnen die een oorlogvoering toen vergde — erts, petroleum enz. —, dan is meteen gezegd dat de landsverdediging nog slechts voor een deel bij het leger berust, en voor een ander misschien even belangrijk gedeelte bij de nationale economie.

Maar ook dat stadium hebben wij thans voorbijge-

streefd. De nucleaire en interkontinentale wapens van heden, hebben het belang van de industriële produktiekracht voor de oorlogvoering nog aanzienlijk verhoogd. Die produktiekracht is bovendien geen kwestie meer van hoeveelheid, maar van doeltreffendheid.

Vandaar dat het wetenschappelijk onderzoek in het domein van de exacte wetenschappen en van de techniek de voornaamste plaats gaat innemen in het programma van landsverdediging van de grote mogendheden. De toekomstige wereldoorlogen — en hierover spreken wij enkel als over een onzinnige hypothese — zullen tenslotte gewonnen worden door diegene die de beste technici bezit.

Zal er in de toekomst nog plaats zijn voor een algemene dienstplicht zoals wij die thans kennen? Zal de techniciteit van de nieuwe oorlogvoering niet uiteraard een selectieve dienstplicht verwekken, beperkt tot diegenen die de vereiste bekwaamheid bezitten? En zal die deelneming van de overigen in 's lands verdediging niet precies bestaan in het voortzetten, op een meer geordende en een meer intensieve wijze, van de taken die zij in het «burgerleven» vervullen, opdat de economische produktiviteit van het land toeneeme en de samenleving geen ogenblik ontreedderd worde?

Op het ogenblik dat wapens voorradig zijn, die door één enkele aanwending ons land eenvoudig van de kaart vegen, met een goed stuk van Europa erbij, mag en moet de vraag gesteld worden, welke zin het nog heeft een klassiek leger in stand te houden. De afschaffing van de legerdienst zou immers zoveel jonge krachten vrijmaken, die kunnen ingeschakeld worden in het domein van de wetenschap of van de ekonomie.

U hebt, Mr. van Eecke, daarop een antwoord gegeven door te wijzen op de opdracht van internationale politie die voor de legers van kleine landen is weggelegd. Ik meen op die vraag een tweede antwoord te vinden in de niet onwaarschijnlijke hypothese dat de nieuwste wapens zulke verdelgingskracht zullen bezitten, dat zij niet kunnen aangewend worden zonder gevaar voor gans het mensdom, met inbegrip van dat land dat de wapens afvuurt. Er zal ergens een lijn getrokken worden in het aanwenden van oorlogstuigen, welke lijn door niemand kan overschreden worden zonder zichzelf onherroepelijk tot zelfvernietiging te veroordelen. In die hypothese krijgen de traditionele legers een nieuwe betekenis. In de maat waarin zij uitgerust zijn met de traditionele wapens, zullen zij kunnen opgebouwd worden op een algemene dienstplicht. In de maat waarin zij nieuwe technieken overnemen, zullen zij eerder moeten bestaan uit beperkte groepen van onderlegde technici.

Aldus is het mogelijk dat de dienstplicht in de toe-

komst een geheel nieuwe gedaante zal aannemen, en dat eenieder's taak in 's lands verdediging in de eerste plaats zal bepaald worden door zijn bekwaamheden. Het eigenlijke leger zou beperkt zijn tot de technici en hun direkte medewerkers, terwijl een natie voor het overige in haar geheel zou worden ingeschakeld in een cyclus van intensieve en door de overheid geordende produktie.

Toch zal men in dat geval niet mogen zeggen, dat de terugkeer tot de opvatting van een beperkt beroepsleger te wijten is aan een ommekeer in de sociale en politieke opvattingen. Die wending zou weerom uitsluitend voortvloeien uit de gewijzigde behoeften van een moderne oorlogvoering.

* * *

U hebt, Mr. van Eecke, op een uitstekende wijze aangetoond, hoe de eigentijdse sociale opvattingen en verhoudingen zijn weer te vinden in de betrekkingen tussen officieren en soldaten, in de zorg van de legeroverheid voor het materieel en geestelijk welzijn van de soldaat. Hier kan ik niet méér doen dan mij eenvoudig neerleggen bij Uw overtuigend betoog.

Terecht hebt U aangestipt, dat de soldaat van 1965 een «heer» geworden is en als een «heer» wordt behandeld. Laten wij ons daarover verheugen en onderstrepen dat ons legerwezen zich ontwikkeld heeft in de richting van wat ik beschouw als het essentiële in onze westerse samenleving: de *mens*. In de literatuur van de 19e eeuw en een goed deel van de 20e eeuw werd de soldaat als menselijke persoon eenvoudig bedolven onder een goochelspel van cijfers: de enige gestelde vragen betroffen het cijfer van het contingent en het cijfer van de budgetaire vooruitzichten. Die tijd is nu voorgoed achter de rug.

Uw grote verdienste, Mr. van Eecke, heet ik, ons allen het besef te hebben bijgebracht van die verheugende evolutie in het Belgisch militiewezen. In alle dingen rondom ons moeten wij de mens leren ontdekken. Daartoe hebt U vandaag op een kostbare wijze bijgedragen.

(1) Statistisch Tijdschrift, jan. 1961, blz. 17. De bevolking van de leeftijdsgroep 15 tot minder dan 25 jaar bedroeg: in 1846 783.823, in 1856 820.027, in 1866 830.811, in 1880 990.879, in 1890 1.140.577, in 1900 1.250.693 en in 1910 1.319.100. Vermits deze cijfers een leeftijdsperiode van 10 jaren bestrijken en vermits zij zowel mannen als vrouwen vertegenwoordigen, kan men het potentieel van elke lichting ruw schatten door deze cijfers te delen door 20.

(2) Politieke geschiedenis van België, blz. 232.

(3) Histoire de Belgique, VII, blz. 308.

(4) Louis de Lichtervelde, Léopold II, blz. 312.

(5) Louis de Lichtervelde, blz. 314 — Zie ook het onderhoud van Léopold II met M. Wiener, blz. 321.

(6) o.c. VII, blz. 332.

Rede van Mr M. CORNIL, stafhouder der Balie van Brussel

Niets van wat de betrekkingen tussen de leden van de gemeenschap regelt is ons vreemd.

In het probleem van de gewapende burger vindt elke jurist stof om aan zijn nieuwsgierigheid te voldoen en zijn scherpzinnigheid te oefenen.

De jurist van publiek recht maakt het subtiële onderscheid tussen het recht in 's Konings dienst te treden en de verplichting zijn militaire dienst te vervullen.

De jurist strateeg — en er zijn geen zo buitengewone omstandigheden nodig opdat men in de aula dit soort zou zien opdagen — speelt graag met de legerkorpsen en geeft definitieve adviezen over het gebruik der

territoriale wateren door de meest dreigende vloten. Hij legt heden ook uit dat een klein beroepsleger zou volstaan om de door de moderne techniek opgelegde verdediging te verzekeren.

De jurist bekommerd om de emancipatie van de vrouw denkt aan de amazones en vraagt zich af waarom zijn gezellin aan de algemene dienstplicht ontsnapt.

De optimistische jurist kondigt het nakende einde aan van de bewapeningswaan en met een betere wereld in het verschiep organiseert hij reeds een burgerdienst voor degenen die twintig worden en tot hun grootste welzijn ten bate van hun morele en lichamelijke

opvoeding en voor het grootste nut van de gemeenschap.

Gister nog vloiede de romantische jurist over van tederheid voor de dienstweigeraar. Heden aanschouwt hij, met fierheid, het wetgevend werk dat zijn inspanningen heeft bekroond.

De jurist verzamelaar — en God weet of er zijn — stelt zijn loden soldaatjes op zoals op de morgen van Austerlitz.

De jurist politicus tracht door militiewetten de versmelting van de twee elementen van onze nationale gemeenschap te vergemakkelijken.

De jurist ironist zoekt troost na zijn zware inspanningen en zijn nachtelijk werk, en verklaart dat het leger een plaats is waar men niets doet, maar waar men er aan begint vanaf de vroege morgen.

U hebt, geachte confrater, ten overstaan van het probleem van de gewapende burger, een andere houding aangenomen die overigens zowat al degene die ik heb aangehaald samenvat. U hebt, naar de wensen van de modernste wetenschap, op een gelukkige wijze het recht en de sociologie gemengd en U hebt aldus een origineel werk gebracht, in een stof die tot heden weinig de lust van de schrijvers had aangezet.

Hiervoor mijn dank en mijn gelukwensen.

Mijnheer de voorzitter, het genootschap dat de openingsredenaar heeft gekozen deelt in uw succes en de erkentelijkheid van het Hoofd der Orde gaat dus ook tot U allen voor de verrijking die deze zitting aan de wetenschap van het recht heeft gebracht, alsmede voor de aangroei van prestige welke er voor de Orde uit voortvloeit.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 9 oktober 1964.

Voorzitter-verslaggever : M. De Bersaques.

Advokaat-generaal : M. Dumon.

Advocaten : Mrs. Bayart en Demeur.

Vonnissen en arresten. — Geen verplichting van de rechter te antwoorden op een herinnering aan het voorschrift van art. I 162 B.W.

Het herinneren aan het voorschrift van art. I.162 B.W. dat slechts een raadgeving voor de rechter eerder dan een dwingende bepaling behelst, maakt geen eis, verweer of exceptie uit. De rechter is derhalve niet verplicht daarop te antwoorden.

Ketels t./ Mattheeuws.

Gelet op het bestreden vonnis, op 28 december 1962 in hoger beroep door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis de vordering van eisers strekkende tot geldigverklaring van de opzegging, die zij op 13 juni 1961 tegen 30 september 1963 aan verweerders hadden gegeven betreffende een hoeve met aanhorigheden en landerijen gelegen te Watervliet, ongegrond heeft verklaard, om reden dat, in de op 26 mei 1961 vóór notaris Tytgat te Gent verleden akte, waardoor eisers het bewuste goed hadden aangekocht, eisers zouden erkend hebben dat de hier betwiste pacht in hoofde van wijlen Achiel Mattheeuws, rechtsvoorganger van verweerders, op 1 oktober 1952 had aangevangen, en dat door het vaststellen van de begindatum van de pacht van Achiel Mattheeuws op 1 oktober 1952 de verkopers bedoeld hebben dat op die datum de eerste vestiging van diezelfde Mattheeuws als pachter van dat goed jure proprio is gebeurd.

terwijl, eerste onderdeel, eisers, in hun eerste conclusie vóór de rechtbank genomen, lieten gelden dat de bewuste clausule van voormelde akte moest worden geïnterpreteerd ten voordele van degenen tegen wie bedongen werd, en in hun tweede conclusies vóór de rechtbank genomen, dat de vraagstelling omtrent het voorhanden zijn van een erkentenis vanwege de verkoopster moest worden onderzocht van uit de ge-

zichtshoek van de kopers, en dat deze het waren waarvan het moest kunnen worden verklaard dat zij de clausule niet anders konden verstaan dan als de formulering van de voorgewende erkenenis

terwijl, tweede onderdeel, de rechter nagelaten heeft zich uit te spreken over de vraag of eisers, door te erkennen dat de pacht van Achiel Mattheeuws op 1 oktober 1952 was aangevangen, tevens hebben willen erkennen dat die pacht in hoofde van gezegde Achiel Mattheeuws « jure proprio » en ten titel van eerste ingebruikneming was aangegaan, zodat het vonnis het hoger vermeld middel van eisers onbeantwoord heeft gelaten, hetgeen een schending uitmaakt van artikel 97 van de Grondwet ;

Overwegende dat de echtgenoten Thuret-Osterrieth, bij akte verleden voor notaris Tytgat te Gent op 26 mei 1961, aan eisers een hofstede met landen, gelegen te Watervliet, hebben verkocht, dat die akte onder meer bedong : « zij — de aankopers — zullen moeten dulden en eerbiedigen alle huurkontrakten die op de verkochte goederen zouden kunnen slaan. De verkochte goederen zijn in pacht bij de heer Achiel Mattheeuws, sinds 1 oktober 1952, welke pacht door het overlijden van de heer Achiel Mattheeuws is overgegaan op zijn erfgenamen en bij akte verleden voor notaris Van de Steene te Bassevelde, van 29 juni 1960, toegewezen werd aan Mattheeuws Godelieve, echtgenote van De Milliano Lionel te Watervliet » ;

Overwegende dat eisers, op 13 juni 1961, opzegging hebben gedaan aan de echtgenoten De Milliano-Mattheeuws, verweerders, tegen 30 september 1963, doch dat deze laatsten hebben opgeworpen dat hun rechtsvoorganger Achiel Mattheeuws « jure proprio » het goed in pacht had genomen op 1 oktober 1952, zodat de pacht enkel op 1 oktober 1970, bij toepassing van artikel 1774 van het Burgerlijk Wetboek, einde kon nemen ;

Dat eisers integendeel staande hielden dat, vermits Achiel Mattheeuws « jure hereditario » de pacht, door zijn vader, rond 1930 aangegaan, had voortgezet, zodat de tweede gebruiksperiode, voorzien bij artikel 1776 van het Burgerlijk Wetboek verstreken was. een opzegging van twee jaar volstond om een einde te stellen aan de pacht ;

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat eisers het vonnis verwijten hun conclusies niet te hebben beantwoord, waarbij ze aan-

voerden «dat bewuste clausule (hierboven vermeld) moet worden geïnterpreteerd ten voordele van degenen tegen wie zij bedongen werd» (artikel 1162 van het Burgerlijk Wetboek) en dat «de vraagstelling omtrent het voorhanden zijn van een erkenning vanwege de verkoper, moest worden onderzocht vanuit de gezichtshoek van de kopers: zij zijn het van wie het moest kunnen worden verklaard dat zij de clausule niet anders konden verstaan dan als de formulering van de voorgewende erkenning»;

Overwegende dat het herinneren aan de voorschriften van artikel 1162 van het Burgerlijk Wetboek, welke slechts een raadgeving voor de rechter behelst eerder dan een dwingende bepaling, geen eis, verweer of exceptie uitmaakt en de rechter dus niet gehouden was op dit gedeelte van de conclusies te antwoorden;

Overwegende dat het vonnis het tweede gedeelte van de conclusies van eisers uitdrukkelijk beantwoordt door erop te wijzen «dat zowel ingevolge de voorafgaande onderhandelingen als uit het in de akte dienvolgens ingelast beding, waarvan de termen voldoende duidelijk zijn, afdoende bewezen werd dat de appellanten (thans eisers) contractueel kennis hebben gekregen en erkend hebben de aanvangsdatum van de pacht»;

Over het tweede onderdeel:

Overwegende dat, in strijd met de bewering van het tweede onderdeel van het middel, de rechter door de hierboven bedoelde beweegreden en door zijn besluit dat «geïntimeerden (thans verweerders) genieten van een tweede pachtperiode van 9 jaar (artikelen 1774, paragraaf 2, nr. 1 en 1776 van het Burgerlijk Wetboek), dat de op 13 juni 1961 tegen 30 september 1963 gegeven opzegging derhalve voor het eerst geldig en van waarde is tegen 1 oktober 1970», duidelijk beslist heeft dat ingevolge de bepalingen van de authentieke akte van 26 mei 1961 eisers contractueel erkend hadden dat Achiel Mattheeuws, rechtsvoorganger van verweerders, op 1 oktober 1952 persoonlijk een eerste ingebruikneming van het goed, aangevangen had;

Dat geen van beide onderdelen van het middel kan aangenomen worden;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eisers in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

Verenigde Kamers. — 24 juni 1964.

Voorzitter: M. Vandermersch.

Raadshere-verslaggever: M. Rutsaert.

Advokaat-generaal: M. Mahaux.

Advokaten: Mrs. Van Leynseele en Struye.

Arbeidsongevallen. — Strekking van de leden 9 en 3 van artikel 3 van de gecoördineerde wetten. — Ondernemingen die al dan niet normale perioden van werkloosheid kennen: feitenkwestie.

Lid 9 van art. 1 van de gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding van de uit de arbeidsongevallen voortvloeiende schade beoogt niet elke gerechtvaardigde werkloosheid doch de werkloosheid, die daarenboven, toevallig is, de gerechtvaardigde doch niet

toevallige werkloosheid eventueel aanleiding gevend tot toepassing van lid 3 van voormeld artikel 6 dat buiten het loon de verdiensten en derhalve de werkloosheidsuitkeringen in aanmerking neemt. De vraag of een onderneming behoort tot de ondernemingen, die «normaal» uiteraard jaarlijks een of meer perioden van werkloosheid kennen ofwel tot de ondernemingen, waarin de gerechtvaardigde, bij tussenpozen voorkomende werkloosheid aan een «toevalligen» d.w.z. abnormale oorzaak te wijten is, maakt een feitenkwestie uit die tot de bevoegdheid van de over de zaak zelf oordelende rechter behoort.

Gemeenschappelijke Kas van de Belgische Landsbond der Bouwnijverheden en Openbare Werken. t./Winnepenninx, Wed. Van Houtte.

Gelet op het bestreden vonnis, op 30 maart 1960 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Ieper, uitspraak doende op verwijzing;

Gelet op het arrest op 24 april 1959 door het Hof gewezen, waarbij het vonnis in hoger beroep van 17 april 1958 van de Rechtbank van eerste aanleg te Veurne werd vernietigd in zover het tot bepaling van het basisloon, in zake vergoeding van de schade voortvloeiende uit een arbeidsongeval rekening hield met een hypothetische vergoeding met betrekking tot de dagen van werkloosheid, te wijten aan normale weersomstandigheden, en de aldus beperkte zaak verwezen werd naar de Rechtbank van eerste aanleg te Ieper;

Wat het aanhangig maken van de zaak bij de verenigde kamers betreft:

Overwegende dat het bestreden vonnis beslist dat de gerechtvaardigde toevallige werkloosheid moet beschouwd worden als hebbende een abnormaal karakter of als zijnde een abnormale gebeurtenis, ofschoon ze «in feite in in werkelijkheid» normaal of regelmatig in het bedrijf voorkomt;

Overwegende dat die beslissing onverenigbaar is met het arrest van verwijzing, dat het vonnis van 17 april 1958 vernietigt om, bij de bepaling van het basisloon, rekening te hebben gehouden met een hypothetische vergoeding met betrekking tot de dagen van werkloosheid die aan normale weersomstandigheden te wijten zijn;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 4, meer bepaald 6, lid 9, van de wetten betreffende de vergoeding van de schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, gecoördineerd bij het koninklijk besluit van 28 september 1931, zoals dit laatste artikel gewijzigd werd bij artikel 8, paragraaf 1, van de wet van 10 juli 1951,

doordat het bestreden vonnis beslist dat de wetgever, als gerechtvaardigde toevallige werkloosheid, die in aanmerking is te nemen voor de berekening van het theoretisch loon dat bij het werkelijk loon van het slachtoffer dient gevoegd te worden, en als hebbende een abnormaal karakter of als zijnde een abnormale gebeurtenis, heeft beschouwd de werkloosheid die aan weersomstandigheden te wijten is, hoewel zij in feite en in werkelijkheid normaal of regelmatig in een bedrijf voorkomt, terwijl voor de berekening van het theoretisch loon alleen de werkloosheid in aanmerking komt, die te wijten is aan uitzonderlijke weersomstandigheden, dit is aan weersomstandigheden die zich niet normaal en gemiddeld elk jaar voordoen;

Overwegende dat de gecoördineerde wetten op de vergoeding van de schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen voor de berekening van het basisloon

van het slachtoffer een onderscheid maken, tussen de ondernemingen waarin de «gewone» werktijd minder dan één jaar duurt, en de ondernemingen waarin de «bij tussenpozen» geregeld of ongeregeld voorkomen de werkloosheid aan een gerechtvaardigde «toevallige» oorzaak te wijten is;

Dat het eerste geval door lid 3 van artikel 6 van de gecoördineerde wetten beheerst, de ondernemingen betreft, die normaal, uiteraard, jaarlijks één of meer perioden van werkloosheid kennen; dat het tweede geval door lid 9 van bedoeld artikel beheerst, de ondernemingen betreft die, zelfs geregeld, aangetast zijn door abnormale werkloosheid, dit is, door een werkloosheid vreemd aan de onderneming zelf en die te wijten is aan een toevallige oorzaak;

Overwegende inderdaad, met betrekking tot het tweede geval, dat de artikelen 1 van de wet van 27 augustus 1919, 1 van de wet van 18 juli 1930 en 8, paragraaf 1, van de wet van 10 juli 1951, wat de vaststelling van het basisloon betreft, achtereenvolgens een uitzondering gesteld hebben op de bepalingen van artikel 8, eerste lid, van de wet van 24 december 1903, welke artikel 6, lid 9, van de gecoördineerde wetten geworden is, door bij de werkelijk tijdens het aan het ongeval voorafgaande jaar uitbetaalde lonen, een hypothetische bezoldiging te voegen met betrekking tot de dagen van werkloosheid in de bedrijven, welke, bij tussenpozen geregeld of ongeregeld, door werkloosheid worden getroffen;

Overwegende dat de wet van 27 augustus 1919 slechts de werkloosheid beoogde die door de oorlogsgebeurtenissen in de bedrijven is veroorzaakt; dat de wet van 18 juni 1930, door het laten wegvallen van de termen «naar aanleiding van de oorlogsgebeurtenissen», de uitbreiding van de uitzondering bedoeld heeft tot de werkloosheid die een abnormaal karakter vertoont, zoals de werkloosheid teweeggebracht door de economische crisis, gebeurtenis die, volgens de voorbereidende werkzaamheden van de wet, als even abnormaal als de oorlog moet beschouwd worden; dat artikel 8, eerste paragraaf, van de wet van 10 juli 1951, na opsomming van de aan de arbeider eigen oorzaken van werkloosheid, zoals ziekte, oproeping of wederoproping onder de wapens, de oorzaken van werkloosheid, die de arbeid treffen, in aanmerking neemt, zoals werkstaking, lock-out, bij tussenpozen geregeld of ongeregeld voorkomende werkloosheid, waaraan het toevoegt: «of elk andere gerechtvaardigde toevallige werkloosheid»;

Overwegende dat deze uitdrukking, in verband gebracht met de voorbereidende werkzaamheden die laatstbedoelde wetsbepaling betreffen, de wil van de wetgever aanwijst om, zoals in de vorige wetten, voor het bepalen van het basisloon, het abnormaal karakter van de werkloosheid te behouden als voorwaarde tot het voegen van de hypothetische vergoeding bij het werkelijk getrokken loon;

Dat aldus lid 9 van artikel 6 van de gecoördineerde wetten niet elke gerechtvaardigde werkloosheid beoogt, doch de werkloosheid die daarenboven toevallig is, de gerechtvaardigde doch niet toevallige werkloosheid eventueel aanleiding gevende tot toepassing van lid 3 van hetzelfde artikel dat, buiten het loon, de verdienste, en derhalve de werkloosheidsuitkeringen, in aanmerking neemt;

Overwegende dat de vraag of een onderneming behoort tot de ondernemingen die «normaal», uiteraard, jaarlijks één of meer perioden van werkloosheid kennen, ofwel tot de ondernemingen waarin de gerechtvaardigde bijtussenpozen voorkomende werkloosheid

aan een «toevallige», weze abnormale, oorzaak te wijten is, weliswaar een feitenkwestie uitmaakt, welke tot de bevoegdheid behoort van de rechter die over de zaak zelf oordeelt;

Doch overwegende dat uit bovenstaande beweegredenen volgt dat het bestreden vonnis, bij gebrek aan vaststelling dat de zich ter zake voordoende werkloosheid een abnormaal karakter en geenszins het karakter van een gewoon feit in verband met de aard zelf van de onderneming vertoonde, er niet toe gerechtigd was, tot bepaling van het basisloon, rekening te houden met de door artikel 6, lid 9, van bovenvermelde gecoördineerde wetten voorziene hypothetische vergoeding;

Dat de loutere «vermelding», in de beweegredenen van het vonnis, van «het abnormaal karakter van de werkloosheid» waarvan sprake, niet volstaat om de bestreden beslissing te wettigen, daar de rechter, aan de andere kant, de omstandigheid dat de werkloosheid «in feite of in werkelijkheid» normaal of regelmatig in het bedrijf voorkomt als van belang ontbloomt beschouwt en, zoals hierboven vermeld, verzuimt na te gaan of de ter zake bestaande werkloosheid, al dan niet, als een normaal verschijnsel in verband met de aard van de onderneming, moet aangezien worden;

Dat het middel dienvolgens gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat van dit arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Gelet op de wet van 20 maart 1948, veroordeelt eiseres tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk, zetelende in hoger beroep, die, krachtens artikel 2 van de wet van 7 juli 1865, wat de door dit hof besliste rechtsvraag betreft, zich gedragen zal naar de beslissing van het hof van cassatie.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 26 juni 1964.

Voorzitter: M. Somerhausen.

Raadsheren: MM. Moureau en De Bock.

Auditeur: M. Vliebergh.

Advokaat: Mr. Vandermersch.

Raad van State. — Buitengewone schade. — Bevoegdheid. — Rijkspersoneel. — Geldelijk statuut.

Art. 48 van het K.B. van 16 februari 1953 betreffende de bezoldigingsregeling van het Rijkspersoneel verleent de ambtenaar niet het recht te eisen, dat zijn wedde wordt bepaald volgens regelen die gunstiger zijn dan die welke volgen uit een letterlijke toepassing van de regelen van genoemd K.B.; het verleent hem alleen een aanspraak om zijn geldelijke toestand geregeld te zien door bepalingen die van dat besluit afwijken, als de in dat artikel genoemde ministers erkennen dat zich in de afwijking van de loopbaan van de ambtenaar iets bijzonders heeft voorgedaan waardoor hij, in het toekomstende, een buitengewone schade zou kunnen lijden; het is ondenkbaar dat de minister inbreuk op een burgerlijk of politiek recht van de ambtenaar zou maken als hij gebruik maakt van de bevoegdheid die hij aan dat artikel 48 ontleent.

In deze omstandigheden is de Raad van State bevoegd om kennis te nemen van een adviesaanvraag die betrekking heeft op de buitengewone schade die aan een ambtenaar werd toegebracht door de vertraging waarmede uitspraak werd gedaan over zijn verzoek tot toepassing van genoemd artikel.

Voor de uiteenzetting der feiten, zie nader het advies.

Hardy: Belgische Staat (Minister van Landbouw)

Advies nr. 10.730.

Gezien het op 10 augustus 1961 ingediende verzoekschrift, waarbij Camille Hardy de Raad van State vraagt in een advies te verklaren, dat de Staat hem 108.000 fr. moet betalen als herstel van de buitengewone schade die hij geleden heeft doordat hem geweigerd is zijn loopbaan met terugwerking tot 1 januari 1951 weder aan te passen;

Overwegende dat verzoeker, die het diploma van landbouwkundig ingenieur bezit, op 1 april 1930 in dienst van de Staat, ministerie van Landbouw, is getreden; dat hij achtereenvolgens tijdelijk beambte bij de dienst landbouwtelling, klerk-opsteller, eerst tijdelijk en dan in het definitief kader, en uiteindelijk bureauchef is geworden, namelijk op 31 december 1937; dat niet betwist wordt dat hij al die tijd een technische functie van de eerste categorie heeft uitgeoefend;

Overwegende dat verzoeker, nadat hij op 1 juli 1946 rijkslandbouwkundig ingenieur, en op 1 april 1958 hoofdingenieur-directeur was geworden, bij herhaling en sinds 1952 gevraagd heeft, dat zijn jaren van dienst van 1 april 1930 tot 31 december 1937 gevaloriseerd en dat de jaren van vóór zijn bureauchefschap als «meerdere jaren» aangerekend zouden worden; dat de Minister van Landbouw op 26 april 1960 aan de Minister, Ondervoorzitter van de Kabinetsraad en bevoegd voor het algemeen bestuur, heeft voorgesteld verzoekers diensten van vóór 31 december 1937 in te delen bij groep F, rekening houdend met het diploma van landbouwkundig ingenieur dat vereist is voor het uitoefenen van het ambt waarvan verzoeker over de bewuste periode titularis is geweest, met de bezoldigingen, die hem zijn uitgekeerd, en met de aard van de uitgeoefende ambtsbevoegdheden; dat de Minister, Ondervoorzitter van de Raad, op 29 augustus 1960 heeft geantwoord: «om de h. Hardy de buitengewone schade» te besparen, die miskenning van dit aspect van zijn »loopbaan zou medebrengen, stem ik er mede in, dat »de in aanmerking komende diensten die hij van 1 »april 1930 tot 31 december 1937 heeft volbracht, over »eenkomstig artikel 48 van de bezoldigingsregeling »van 16 februari 1953, in de geest van artikel 23, eerste »lid, ingedeeld worden bij groep F»; dat de Minister, Ondervoorzitter van de Raad, hieraan toevoegde: «Deze »beslissing krijgt eerst op 1 januari 1960 uitwerking»;

Overwegende dat verzoeker op 12 oktober 1960 protest bij de Minister van Landbouw heeft aangetekend tegen die beslissing, die hij hoogst schadelijk vond omdat zij het herstel van zijn «erkende rechten» verdaagde tot 1 januari 1960, terwijl de buitengewone schade die hij sinds 1 januari 1951 had geleden doordat zijn diensten bij het departement van Landbouw van 1 april 1930 tot 31 december 1937 niet tot «meerdere» jaren waren gevaloriseerd, 111.000 fr. bedraagt; dat de directie personeel van het ministerie van Landbouw verzoeker op 19 juni 1961 heeft laten weten dat de Minister niet kon instemmen met zijn verzoek om de datum, waarop de beslissing van 29 augustus 1960 uitwerking zou krijgen, van 1 januari 1960 tot 1 januari

1951 te vervroegen; dat in dat antwoord verder was gezegd: «volgens de geldende onderrichtingen mag zodanige maatregel niet terugwerken»; dat verzoeker, na die weigering, de hierboven bedoelde adviesaanvraag aan de Raad van State heeft gericht;

Overwegende dat verzoeker betoogt, dat de Minister, Ondervoorzitter van de Raad, in zijn brief van 29 augustus 1960 in beginsel aanneemt dat hij buitengewone schade heeft geleden, en dat die schade mede hieruit blijkt dat wegens een administratieve vergissing op hem een ministeriële circulaire van 30 september 1950 wordt toegepast en hem in plaats van de 111.000 fr. die hij bij algehele toepassing van het koninklijk besluit van 16 februari 1953 had moeten krijgen, maar 3.000 fr. wordt toegekend; dat hij betoogt dat de verschillende departementen voor de toepassing van het evengenoemde koninklijk besluit geen rekening hebben gehouden met die circulaire en dat de weigering, aan het herstel van een negen jaar lang geleden schade de daaraan onafscheidelijk verbonden terugwerking te verlenen, er wel degelijk op wijst, dat het hier om een bijzondere en abnormale schade gaat;

Overwegende dat de tegenpartij tegen de aanvraag inbrengt dat «mocht het bestuur een vergissing hebben begaan zoals verzoeker beweert, de schade een »civielrechtelijk karakter zou hebben en de betwisting »tot de «bevoegdheid van de rechtbanken» zou behoren; dat «het verzoekschrift in dat geval niet ont »vankelijk zou zijn»; dat zij eraan toevoegt, dat artikel 48 van het koninklijk besluit van 16 februari 1953 facultatief is en het bestuur niet bindt, dat verzoeker overigens geen buitengewone schade ondervindt uit de omstandigheid dat het bestuur een hem gunstige maatregel, waarop hij geen recht heeft, maar een beperkte terugwerking verleent;

Overwegende dat artikel 48 van het koninklijk besluit van 16 april 1953 bepaalt: «De Minister onder »wie het personeelslid ressorteert, regelt, in overleg »met de Minister tot wiens bevoegdheid het algemeen »bestuur behoort, de gevallen die in de periode vóór »1 maart 1953 een zodanig bijzonder aspect vertonen »dat in de geest van de nieuwe bezoldigingsregeling »en om het personeelslid een buitengewoon nadeel te »vermijden een minder letterlijke toepassing van de »regelen verantwoord is»;

Overwegende dat dit artikel 48 de ambtenaar niet het recht verleent te eisen, dat zijn wedde wordt bepaald volgens regelen die gunstiger zijn dan die welke volgen uit een letterlijke toepassing van de regelen van het koninklijk besluit van 16 februari 1953; dat het hem alleen een aanspraak verleent om zijn geldelijke toestand geregeld te zien door bepalingen die van dat besluit afwijken, als de in dat artikel genoemde ministers erkennen dat zich in de afwikkeling van de loopbaan van de ambtenaar iets bijzonders heeft voorgedaan waardoor hij, in het toekomstige, een buitengewone schade zou kunnen lijden; dat het dus ondenkbaar is dat de Minister inbreuk op een burgerlijk of een politiek recht van de ambtenaar zou maken als hij gebruik maakt van de bevoegdheid die hij aan dat artikel 48 ontleent; dat overigens geen wettelijke of verordenende bepaling de Minister verplichtte om verzoekers in aanmerking komende diensten uit de periode 1 april 1930 tot 31 december 1937 in groep F te valoriseren met ingang van 1 januari 1951; dat de Raad van State bevoegd is om kennis te nemen van de aanvraag;

Overwegende dat het hier niet gaat om een aanvraag om vergoeding ter compensatie van een gewone winstderving; dat de ministeriële beslissing van 29 augustus 1960 veronderstelt, dat zich in verzoekers

loopbaan iets bijzonders had voorgedaan waardoor hij voor het toekomstige, dit wil zeggen na de inwerking-treding van de nieuwe bezoldigingsregeling, een buitengewone schade zou kunnen lijden en dat het ter voorkoming van die schade zaak was, verzoekers in aanmerking komende diensten uit de periode 1 april 1930 tot 31 december 1937 te valoriseren in groep F;

Overwegende dat die ministeriële beslissing geruime tijd is uitgesteld, ondanks verzoekers aanvragen; dat, was ze vroeger tot stand gekomen, verzoeker, volgens berekeningen die hij overlegt en die door de tegenpartij niet worden betwist, jaarlijkse verhogingen van weddencomplement zou hebben verkregen, die in totaal 111.000 fr. zouden bedragen in plaats van de ontvangen 3.000 fr., rekening houdende met een tot 1 januari 1951 vervroegde toepassing van de nieuwe bezoldigingsregeling;

Overwegende dat het niet billijk is, de toepassing van artikel 48 van het koninklijk besluit van 16 februari 1953 alleen maar tot 1 januari 1960 te doen terugwerken, terwijl de toepassing van de nieuwe regeling voor de meeste ambtenaren uit de ministeriële departementen en overigens in overeenstemming met de artikelen 49 en 50 van dat besluit, op 1 januari 1951 heeft plaats gehad en terwijl een gunstiger regeling voor een ander landbouwkundig ingenieur van hetzelfde departement is aangenomen; dat artikel 48 bij uitstek een uitzonderingsbepaling is, zodat, omstandigheden van openbaar en privaat belang in acht genomen, in het onderhavige geval de gevolgen van de toepassing van dat artikel maar mogen teruggaan tot de datum van inwerkingtreding van het koninklijk besluit van 16 februari 1953, dus tot 1 maart 1953, en dus geheel los van de artikelen 49 en 50; dat hieruit volgt, dat van het bedrag van 108.000 fr. een bedrag van 28.000 fr., overeenstemmende met de jaren 1951 en 1952, moet worden afgetrokken.

Uitspraak doende hij wege van advies:

Besluit:

Artikel 1. — Er is aanleiding om verzoeker een vergoeding van 80.000 fr. toe te kennen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

Eerste Kamer. — 16 december 1964.

Voorzitter: M. Dellois.

Bijzitters: M.M. Paës en Sury.

Advokaat-generaal: M. Dijkmans.

Advokaten: Mrs. E. Ooms en W. Calewaert.

Huwelijksgoederenrecht. — Gemeenschap beperkt tot de aanwinsten. — Vergoeding. — Bewijs. — Scheiding van goederen.

In de gemeenschap beperkt tot de aanwinsten beheert de man de eigen goederen van zijn echtgenote, alsmede die van de gemeenschap van aanwinsten.

Het bewijs dat de prijs van een vervreemd eigen goed — onverschillig of het aan de man of aan de vrouw toebehoort — in de gemeenschap is gevallen, vloeit wettelijk voort uit het feit dat de man deze prijs heeft ontvangen omdat hij beheert en omdat de gemeenschap de « algemene kassier » van de echtelieden is.

Alleen in de scheiding van goederen met toevoeging van een gemeenschap beperkt tot de aanwinsten beheert iedere echtgenoot zijn eigen goederen en behoudt er het genot van.

Viscot F. t./ Sleeuwaert L.

Gezien de voorgaanden van het geding, o.m. het arrest op 26 juni 1963 door dit Hof geveeld;

Overwegende dat partijen thans enkel twee twistpunten door het Hof wensen te doen beslechten;

I. Vergoeding door appellant gevorderd wegens gedeeltelijke nietaanwending van de schadevergoeding betaald door de verzekeraar van het schip « Missouri »:

Overwegende dat de partijen gehuwd waren onder het stelsel van de gemeenschap van aanwinsten; dat het binnenschip « Missouri », eigen goed van appellant, bij een aanvaring een averij opliep, waarvan de herstellingskosten door de verzekeraar op 327.155 frank werden vastgesteld;

Overwegende dat de schade gedeeltelijk hersteld wordt tot beloop van 169.121 frank, zodat er nog aan appellant de som van 158.034 frank toekwam; dat hiervan een bedrag van 127.155 frank op de persoonlijke spaarrekening van appellant bij de Belgische Zee- en Binnenvaartkredietmaatschappij werd gestort, terwijl het saldo of 30.879 frank, hem in speciën werd uitbetaald, zoals blijkt uit een eensluidend afschrift van kwietschrift dd. 31 maart 1954 afgeleverd door de scheepswerf N.V. Jacobs en kinderen, welke bedoelde betaling aan appellant deed;

Overwegende dat het bedrag van 127.155 frank op de persoonlijke spaarrekening van appellant geboekt ver-eenzelvigd is gebleven en zijn karakter van eigen goed nooit heeft verloren;

Overwegende dat het anders gesteld is met het saldo van 30.879 frank; dat deze som, waarvan niet betwist wordt dat zij een eigen goed vervangt en die in geldspeciën aan de man werd uitbetaald tijdens het huwelijk, een « verbruikbaar eigen goed » is geworden door bedoelde betaling, met het gevolg dat zij in de gemeenschap beperkt tot de aanwinsten is gevallen alwaar appellant gerechtigd is ze terug te nemen, dat de zienswijze van de eerste rechter, volgens dewelke appellant zou moeten bewijzen dat voormelde som aan de gemeenschap ten goede kwam, zou dienen aanvaard te worden indien de echtgenoten onder het stelsel van scheiding van goederen met toevoeging van een gemeenschap beperkt tot de aanwinsten gehuwd waren, omdat in dit geval ieder echtgenoot het beheer en het genot van zijn eigen goederen behoudt en de bijgevoegde gemeenschap van aanwinsten niet de rol speelt van « algemene kassier » van beide echtgenoten; dat, daartegenover, in de gemeenschap beperkt tot de aanwinsten de man de eigen goederen van zijn echtgenote beheert alsmede de gemeenschap van aanwinsten en het bewijs dat de prijs van een vervreemd eigen goed — onverschillig of het aan de man of de vrouw toebehoort — in de gemeenschap is gevallen, wettelijk voortvloeit uit het feit dat de man deze prijs heeft ontvangen, omdat hij beheert en dat de gemeenschap de « algemene kassier » van de echtelieden is;

Overwegende derhalve, dat deze tegenspraak van appellant tot beloop van voormelde som van 30.879 fr. gegrond is;

II. Door appellant ter ontlasting van geïntimeerde betaalde huurgelden met intresten en kosten:

Overwegende dat uit het proces-verbaal van tegen-spraken blijkt dat geïntimeerde de achterstallige huurgelden of 67.531 frank niet betwistte; dat zij echter beweerde, dat zij noch de intresten noch de gerechtskosten verschuldigd was, zonder evenwel het bedrag ervan te betwisten;

Overwegende dat het bestreden vonnis haar tegenpraak verwierp; dat zij thans, klaarblijkelijk bij vergissing; op dit punt de bevestiging van bedoeld vonnis vordert, als wanneer zij, bij de eerste behandeling van de zaak voor het Hof, desomtrent incidenteel beroep had ingesteld;

Overwegende dat uit het vonnis op 13 maart 1958 gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, zetelende in graad van beroep, blijkt dat geïntimeerde veroordeeld werd aan appellant te betalen alle sommen tot dewelke deze laatste veroordeeld werd tegenover Arthur Sleenwaert, vader van geïntimeerde; dat deze laatste veroordeling begreep: de hoofdsom van 67.531 frank, de vergoedende intresten aan 4,5 % van 30 november 1955 af en de gerechtelijke intresten sedert 15 juli 1957, alsmede de kosten van het geding;

Overwegende dat geïntimeerde bovendien door hoger bedoeld vonnis veroordeeld werd tot de kosten van eerste aanleg (voor het Vredegerecht) van de eis in vrijwaring door appellant tegen haar ingesteld en tot de helft van de kosten van het geding in beroep;

Overwegende dat voormeld vonnis heeft overwogen dat zelfs wanneer de uitbating van de herbergzaak door geïntimeerde voor rekening van de ontbonden maar nog niet verdeelde gemeenschap gebeurde, dan nog moest geïntimeerde de huishuren betalen omdat zij een last zijn van haar beheer van de onverdeelde herbergzaak; dat het verder overwoog dat de lopende uitgaven en schulden van het beheer van deze zaak, zoals de huishuur, onmiddellijk dienden betaald te worden;

Overwegende derhalve, dat geïntimeerde, waar zij beweert dat appellant verplicht was de huurgelden te betalen en dat de betaling van gerechtskosten en intresten aan hem te wijten is, het gezag van het gewijsde van het vonnis van 13 maart 1958 miskent; dat er tussen partijen definitief beslist werd dat geïntimeerde bedoelde huishuren diende te betalen en onmiddellijk had moeten betalen; dat de tegenspraak van geïntimeerde dan ook ongegrond is;

Om deze redenen.

rechtdoende in voortzetting van zijn arrest dd. 26 juni 1963;

gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan;

alle andere en strijdige besluiten verwerpende;

Zegt voor recht dat appellant gerechtigd is in de gemeenschap van aanwinsten een terugnemings van 30.879 fr. te doen en beveelt dat het ontwerp van vereffening en verdeling van de ontbonden gemeenschap, opgesteld door notaris Van Tichelen, op dit punt zal gewijzigd, aangepast of aangevuld worden;

Wijst het overige van deze tegenspraak, alsook deze van geïntimeerde af;

Verzendt de partijen voor de aangestelde notaris;

Stelt de kosten van beroep ten laste van de massa, de kosten van eerste aanleg blijvende voorbehouden, zoals door de eerste rechter beslist.

HOF VAN BEROEP TE GENT

6e Kamer. — 24 november 1964.

Voorzitter: M. de Walque.

Raadsheren: M.M. Lefebvre en De Brauwere.

Advokaten: Mrs. A. Standaert, G. Moyaert en Geert Baert.

Verkeer. — Betonstrook links van de rijbaan algemeen als rijwielpad gebruikt. — Gewoonte contra legem heft de wet niet op.

Het feit dat links van de rijbaan een betonstrook ligt die algemeen als rijwielpad wordt gebruikt, ontslaat de fietsers niet, bij ontstentenis van verplicht rijwielpad, zo dicht mogelijk bij de rechterrands van de rijbaan te blijven.

O.M. t./ Verscheidenen.

Overwegende dat door het onderzoek en bij de behandeling van de zaak voor het Hof, de telastelegging in hoofde van beklaagde De Vriendt bewezen is gebleven, en evenmin als voor de eerste rechter bewezen werd dat de beklaagde Scheir zich plichtig heeft gemaakt aan het hem ten laste gelegde;

Overwegende dat beklaagde De Vriendt zijn reglementaire plaats op de rijbaan zo dicht mogelijk bij de rechterrands verlaten had en links was gaan rijden; dat hij te vergeefs daarvoor aanvoert dat links van de rijbaan een betonstrook ligt die algemeen als rijwielpad gebruikt wordt; dat de omstandigheid dat aldaar de bromfietzers en fietsers gewoonlijk de linkerzijde van de rijbaan volgen noch het feit dat links van de rijbaan een betonstrook is aangebracht de beklaagde De Vriendt kunnen ontslaan van zijn wettelijke verplichting, bij ontstentenis van verplicht rijwielpad, zo dicht mogelijk bij de rechterrands van de rijbaan te blijven;

Overwegende dat beklaagde Scheir daarentegen normaal zijn weg vervolgde; dat uit de gegevens van het onderzoek niet kan worden afgeleid dat hij op het ogenblik dat de beide beklaagden elkaar gingen kruisen, naar links zou zijn uitgeweken; dat dienaangaande de zuivere bewering van De Vriendt door geen ander bewijsmateriaal gestaafd wordt;

Overwegende dat de eerste rechter aan de beklaagde De Vriendt een rechtmatige straf heeft opgelegd, die mag worden bevestigd;

.....

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

20 mei 1964.

Voorzitter: M. Kranzen.

Rechters: MM. Ghysen en Van Coppenolle.

Advokaat: Mr. Lenders.

Bewijs in burgerlijke zaken en zaken van koophandel. — Art. 1.326, tweede lid B.W. — Dagloner.

Daar de geïntimeerde werkmans is, dus dagloner in de geest van art. 1.326 B.W., is de eenvoudig met zijn handtekening voorziene schuldbekentenis rechtsgeeldig.

Van Dormael t/ Van Hulle.

Gelet op de akte van beroep, betekend bij geregi-

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

streerd exploot van gerechtsdeurwaarder John Smeets van Beringen van 19 maart 1964;

Gelet op het bestreden vonnis van de vrederechter van het kanton Peer, dd. 11 februari 1964, regelmatig in vorm van uitvoerbare uitgifte overgelegd;

Overwegende dat geïntimeerde, alhoewel behoorlijk gedagvaard, niet verschenen, noch regelmatig vertegenwoordigd is;

Overwegende dat het beroep regelmatig is;

Overwegende dat de initiële eis van appellant er toe strekte betaling te bekomen van een bedrag van 4.500 frank voor levering van eetwaren;

Overwegende dat de eerste rechter deze eis afwees, omdat er geen geldige schuldbekentenis zou hebben bestaan;

Overwegende dat geïntimeerde de schuld in eerste aanleg niet kon erkend hebben, vermits hij niet verschenen is;

Overwegende dat appellant echter een door geïntimeerde ondertekende schuldbekentenis overlegt;

Overwegende dat waar geïntimeerde werkmans is, dus dagloner in de geest van artikel 1326 van het burgerlijk wetboek, de eenvoudig met zijn handtekening voorzien schuldbekentenis rechtsgeldig is;

Overwegende dat een afkorting van 300 fr. in de loop van het geding werd betaald, blijkbaar zonder enig voorbehoud;

Gelet op de voorschriften van de artikelen 2, 30 tot 37 der wet van 15 juni 1935, die nageleefd zijn geweest;

Om deze redenen,

De Rechtbank, zetelende in graad van beroep, rechtdoende bij verstek tegen geïntimeerde, die niet verschijnt, verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond; Doet het bestreden vonnis te niet.

En doende wat de eerste rechter had moeten doen, veroordeelt geïntimeerde aan appellant te betalen de som van 4.500 fr. — 300 fr. = 4.200 fr., vermeerderd met de gerechtelijke interesten.

Veroordeelt geïntimeerde in de kosten van eerste aanleg en van beroep.

NOOT: Het vernietigde vonnis van de Vrederechter te Peer dd. 21 februari 1961 is in dit nummer eveneens opgenomen.

Verg. het arrest van het Hof van Beroep te Brussel, 10 juni 1960, J.T. 1960, 611, dat onderzoekt in hoe verre een regeling, die opklimt tot 1733, nog kan toegepast worden.

Zie verder het vonnis van de Burgerlijke Rechtbank te Brussel, 6 maart 1958, R.W. 1959-60, 545, dat zegt dat de nietigheid wegens het niet naleven van de voorschriften van art. 1326 B.W. betrekkelijk is.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

8e Kamer. — 18 november 1964.

Voorzitter: M. Wuyts.

Referendaris: M. Quantard.

Advokaten: Mrs. P. Van Doosselaere en Hernould.

Voorrechten. — Arbeidsongeval. — Verzekering. — Niet betaling van de premies door de werkgever. — Verplichting van de verzekeraar de vergoeding aan het slachtoffer te betalen. — Subrogatie van de verzekeraar in de rechten van het slachtoffer tegen de werkgever: geen voorrecht.

Als de werkgever verzekerd is heeft het slachtoffer

van een arbeidsongeval een bevoorrechte schuldvordering op de verzekeraar (artikel 15 van de wet op de arbeidsongevallen) en een gewone schuldvordering op de werkgever (artikel 25 van dezelfde wet). Zolang het verzekeringscontract bestaat heeft de niet betaling van de premies geen invloed op de rechten van het slachtoffer. Als nu de verzekeraar ter gelegenheid van een arbeidsongeval, terwijl de premies niet betaald zijn, doch het verzekeringscontract nog bestaat, een vergoeding aan het slachtoffer betaalt, wordt hij in de rechten van het slachtoffer tegenover de werkgever gesubrogeerd. Daar het slachtoffer echter slechts over een gewone schuldvordering tegenover de werkgever beschikt, kan de verzekeraar, die enkel in een gewone schuldvordering is gesubrogeerd, geen aanspraak maken op een voorrecht.

The Ocean t./ Mr. Hernould (q.q. (faillissement
N. B. Fabrication Automobile Belge).

Overwegende dat de eis ertoe strekt de opname te bevelen in het bevoorrecht passief van het concordaat der N.V. Fabrication Automobile Belge van de vordering van eiseres ten belope van 889.536 fr.;

Overwegende dat de omvang van de vordering niet betwist is, maar wel haar bevoorrecht karakter;

Overwegende dat de vordering betrekking heeft op vergoedingen door de verzekeraar-wet uitgekeerd aan de slachtoffers van arbeidsongevallen en dit tijdens de periode, dat de verzekering geschorst was wegens wanbetaling van de premien;

dat eiseres meent gesubrogeerd te zijn op grond van art. 1251/3° B.W. in de rechten van de slachtoffers, o.m. deze van art. 19/4° bis van de hypotheekwet;

Overwegende dat het slachtoffer van een arbeidsongeval geniet van een buitengewone zekerheid, spruitend uit art. 19, 4° bis zijnde een algemeen voorrecht;

Dat hem deze waarborg ontnomen wordt op grond van art. 14 van de wet op de arbeidsongevallen vanaf het ogenblik dat de werkgever in de door de wet voorgeschreven voorwaarden een verzekeringscontract gesloten heeft;

dat het slachtoffer dan echter onmiddellijk een andere waarborg krijgt onder de vorm van een bijzonder voorrecht op de door de verzekeraar gevormde reserves (art. 15, § 3 van dezelfde wet);

Overwegende dat het slachtoffer dus geen dubbele bijzondere waarborg krijgt, doch steeds over één voorrecht beschikt, óf tegenover de werkgever óf tegenover de verzekeraar;

dat het veranderen van het voorwerp van dit voorrecht afhangt van en uitsluitend gewijzigd wordt door het sluiten van het regelmatig verzekeringscontract door de werkgever;

dat er geen andere feiten zijn die desbetreffend de rechten van een slachtoffer kunnen beïnvloeden;

Overwegende dat het niet betalen van de premies door de verzekeringsnemer in se zonder invloed is op de rechten van het slachtoffer; dat dit laatste zijn bevoorrechte vordering tegenover de verzekeraar steeds behoudt, tenzij het regelmatige verzekeringscontract verbroken is, of niet meer bestaat;

Dat, zoals gezegd tot op het ogenblik het slachtoffer niet beschikt over een bevoorrechte vordering tegenover de werkgever, maar enkel over een gewone vordering (art. 25 van de wet op de arbeidsongevallen);

dat zo het bestaan van de dubbele buitengewone zekerheid vermeden wordt, wat klaarblijkelijk de bedoeling van de wetgever geweest is;

Overwegende dat in casu niet betwist wordt dat

tussen eiseres en de werkgever een regelmatig en overeenkomstig art. 9 gesloten contract bestaat;

dat dus, op het ogenblik dat de verzekeraar aan het slachtoffer de vergoedingen betaalde, deze in geen geval over de bevoorrechte vordering tegenover de werkgever beschikte, daar dezès wanbetaling der premies zonder invloed is op de rechten van het slachtoffer;

Overwegende dat de verzekeraar wel gesubrogeerd wordt in de rechten van de slachtoffers op grond van art. 1251/3 B.W., maar daaruit niet meer rechten kan putten dan de slachtoffers op het ogenblik van het tot standkomen van de subrogatie hadden;

dat duidelijk aangetoond is dat de slachtoffers, op dat ogenblik wegens het nog bestaan van het regelmatig tot stand gekomen contract, tegenover de werknemer enkel over de gewone vordering beschikten.

dat ook de verzekeraars bij subrogatie in die omstandigheden alleen over een gewone vordering beschikken;

Overwegende dat de eis ongegrond is wat de bevoorrechtiging betreft en enkel gegrond wat de opname in het gewoon passief betreft;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

maakt melding van de toepassing van artikel 2 van de wet van 15 juni 1935;

gelet op het enig artikel cijfer VII van de wet van 25 oktober 1919;

verklaart de eis ontvankelijk en ten dele gegrond; Beveelt de opname in het gewoon passief voor een bedrag van 889.536 fr.;

Verklaart het overige van de eis ongegrond.

Verwijst eiseres in de kosten van het geding.

NOOT: Zie in dezelfde zin: Kooph. Gent, 28 december 1935, R.G.A.R. 1936, nr. 2226 en het artikel van S. Rouffy in R.G.A.R. 1958, nr. 6047; contra: Luik, 19 september 1960, Bull. Ass. 1961, 48 met noot R.V.G.

VREDEGERECHT TE PEER

11 februari 1964.

Rechter: M. Gielen.
Advokaat: Mr. Lenders.

Rechtspleging in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel. — Vertegenwoordiging der partijen door volmachtdrager. — Onderzoek der volmacht. — Verstek van de gedaagde. — Grondig onderzoek van de zaak.

De kwestie van volmachten en gevolmachtigden is van openbare orde en de partijen zijn niet meester over het aanvaarden der volmachten.

Wanneer gedaagde beweerdelijk ter zitting vertegenwoordigd wordt door zijn echtgenote, doch deze geen geschreven volmacht kan voorleggen, doet het er niet toe dat de eiser verklaart haar te beschouwen als gevolmachtigde: de gedaagde moet geacht worden verstek te maken.

Ingeval van verstek moet de rechter de zaak grondig nazien.

Van Dormael t/ Van Hulle.

Overwegende dat de dagvaarding ten onrechte zich beroept op een schuldbekentenis dd. 23.12.1963;

Overwegende dat beweerd schuldbekentenis er geen

is; 1) omdat ze niet ondertekend is door de beweerd schuldenaar; 2) omdat ze niet voldoet aan de overige op straffe van nietigheid door de wet voorgeschreven vormvoorwaarden;

Overwegende dat verweerder zozegd vertegenwoordigd is door zijn echtgenote; dat deze beweert dat haar man ziek is, sinds lang geen inkomen heeft; dat zij meerdere kinderen heeft; dat zij evenwel geen geschreven volmacht kan vertonen; dat aanlegger beweert haar te (beschermen als) lees: beschouwen als gevolmachtigd;

Overwegende dat evenwel de kwestie der volmachten en gevolmachtigden van openbare orde is (30 juni 1939 Journ. des Juges de Paix, p. 424); dat de partijen niet meester zijn over het aanvaarden der volmachten en de afwezigheid der volmacht door de tegenpartij nog in beroep kan opgeworpen worden en haar exceptie ontvankelijk is (Cass. Fr. 25/7/1928, sommaire, Journ. des J. de Paix 1929, p. 407);

Overwegende dat derhalve verweerder als verstek makend dient beschouwd;

Overwegende dat, in geval van verstek, de rechter de zaak grondig dient na te zien;

Overwegende dat qua schuldbekentenis de vordering van aanlegger niet bewezen voorkomt; dat hij bovendien geen ander bewijzen voorbrengt noch aanbiedt, dat derhalve de vordering in haar geheel niet bewezen is;

Om deze redenen,

Verlenen verstek tegen de verweerder en in eerste aanleg beslissende.

Verklaren de vordering van aanlegger ontvankelijk doch niet gegrond. Wijzen hem af en leggen de kosten te zijnen laste.

NOOT: Dit vonnis werd ten principale hervormd door het vonnis van 20 mei 1964 van de Burgerlijke Rechtbank te Hasselt, dat eveneens in dit nummer gepubliceerd wordt.

Ten aanzien van de rechtspleging bij verstek, raadplege men Vredegerecht Neerpelt, 21 mei 1957, R.W. 1957-58, 877; Vredegerecht Mechelen-Zuid, 19 december 1958, R.W. 1959-60, 217; Zie echter de kritiek van Bernard, Gutt en Simont in R.C.J.B. 1963, 159.

BALIELEVEN

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel

Plechthige Openingszitting van zaterdag 16 januari.

Het was wind buiten en warm binnen.

Binnen, dat is de grootse zaal van het Hof van Cassatie, waar de Voorzitter van het Pleitgenootschap, Mr. Leo Lindemans een vergadering mocht begroeten, wier uitgelezenheid met één oogopslag vast te stellen was: de President van de Senaat, twee Vlaamse ministers, hoge vertegenwoordigers van rechterlijke, burgerlijke en militaire instanties, de Stafhouders der meeste Belgische balies, de afgevaardigden van binnen- en buitenlandse zusterconferenties en... opsommen is gevaarlijk hoofdens de daaraan uiteraard verbonden onvolledigheid.

Warm was het binnen, niet zozeer omwille van de herstelde installatie ad hoc, wel door de sfeer: de voorzitter trof de juiste toon én in zijn inleiding én in zijn kritiek; de voordrachtgever blies — zijn rede ver-

toonde ten andere muzikale en militaire kenmerken — in dezelfde maat; de heer Stafhouder der Brusselse balie ten slotte voltooide deze éénstemmige symfonie op een schitterende wijze.

De heer Stafhouder sprak uitsluitend en goed Nederlands. Normaal, zal men zeggen en gelijk heeft men. Doch voor wie de Brusselse prehistorie kent, blijft 16 januari 1965 een betekenisvolle datum, waarop onze Vlaamstalige confraters, samen sterk door en in het Pleitgenootschap, mogen terugblikken met een fierheid, wier omvang in rechtstreekse verhouding staat tot de som der inspanningen, welke zij leverden en zich nog getrootsten.

Het banket groeide uit tot een knalnummer — op gastronomisch en filologisch gebied — en een bis op het Vlaams terrein.

Als we om vier uur 's morgens de Brusselse voorposten verlieten om naar Vlaanderens hoofdstad weer te keren, was het nog altijd wind buiten... en warm binnen, binnen ditmaal in ons hart.

K. Ferdinand.

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Voordracht van Prof. Mr. R. Victor

Talrijke, vooral jongere confraters zijn zich niet bewust van de harde strijd tijdens de tweede helft van de vorige eeuw gevoerd en tot 1935 in onze eeuw voortgezet om de vernederlandsing van het gerechtsleven te bekomen. Alles lijkt thans zo vanzelfsprekend dat wij ons moeilijk een andere toestand kunnen indenken. Sommige van deze onversaagde strijders zijn bovendien op onrechtmatige wijze in de vergeethoek geraakt. Eén van deze mensen is Julius Obrie, wat ons op overtuigende wijze werd aangetoond door onze Ere-Voorzitter, Mr. René Victor. Dit gebeurde op vrijdag, 15 januari 11., na een verzorgd avondmaal dat alle aanwezige confraters, na een zware dagtaak, in de gewenste stemming bracht.

De inleiding van Voorzitter Karel Ferdinand was gepast kort, vermits het niet nodig is de ere-voorzitter van een conferentie voor te stellen, zeker niet nu wij onlangs alles over de spreker vernamen in de T.V.-uitzending: «Ten huize van...».

Julius Obrie, geboren te Gent in 1849, onderging tijdens zijn jeugd de onmiskenbare invloed van Dr. Snelaert wiens vlaamsgezinde actie de jonge man niet onberoerd liet. Doctor in de Rechten liet Julius Obrie zich in 1872 inschrijven als stagiair bij de Gentse Balie, samen met A. Fredericq, midden een periode van gerechtelijke schandalen. Zo verwekte o.m. het geval Schoep heel wat opschudding. Deze man wenste de geboorteaakte van zijn zoon in het Nederlands opgesteld te zien hetgeen geweigerd werd door de ambtenaar, waarop Schoep geen inschrijving liet doen. De daaropvolgende strafzaak werd behandeld tot in Cassatie, waar in hatelijke en vernederende termen de Nederlandse taal werd bejegend.

Onmiddellijk volgde de reactie en te Gent werd een petitie ondertekend door 78 advocaten die stelling namen tegen de opvatting van het Hof van Cassatie. De ijveraars hiervoor waren de twee stagiairs Obrie en Fredericq. Enkele maanden later werd, in 1873, een wetsvoorstel op het gebruik der Nederlandse taal in strafzaken gestemd, dat kan aangezien worden als de eerste taalwet.

Verskillende advocaten ondervonden echter dat zij de Nederlandse rechtstaal niet beheersten. In dit pers-

pectief moet de oprichting door Julius Obrie en A. Fredericq van de Vlaamse Conferentie der Gentse Balie in 1873 gezien worden. In de Conferentie werd ernstig en hard gewerkt en werden wekelijks pleitoefeningen gehouden. Obrie zag aldaar de dringende noodzakelijkheid in een Nederlandse rechtsterminologie uit te werken. Een degelijke Nederlandse tekst der wetten was onontbeerlijk. Om hieraan te kunnen werken beoogde hij een plaats in de magistratuur die hij ook bekam.

In 1886 werd Obrie van bij de stichting van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, tot werkend lid verkozen, waar hij ook veel nuttig werk heeft gepresteerd.

In diezelfde periode ijverde hij voor Nederlandstalige cursussen aan de beide Rijksuniversiteiten in strafrecht en notarieel recht. Hijzelf werd voor deze leergangen hoogleraar benoemd eerst te Luik nadien te Gent.

Dat Julius Obrie zich niet onbetuigd liet in de inmiddels opgelaaide strijd voor de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit zal niemand verwonderen. Toen kwam de Duitse bezetting. Stellige schriftelijke bewijzen zijn voorhanden dat Obrie nooit een Duitsgezinde is geweest: hij heeft zich bovendien duidelijk uitgesproken tegen de pangermanistische strekking. Wanneer de bezetter overging tot de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit zag Prof. Obrie hiertegen geen juridische bezwaren en gaf hij verder zijn cursussen. In 1919 werd aan zijn leeropdracht een einde gesteld en werd hij naar het Hof van Assisen verzonden. De beslissing van het Hof is niet bekend en het dossier is tijdens een brand verloren gegaan. Men vermoedt echter dat Obrie werd vrijgesproken. Over zijn laatste tien levensjaren is niets bekend.

Eenzaam stierf Prof. Obrie in 1929 in de leeftijd van 80 jaar.

Het deed iedereen genoegen te vernemen dat Mr. R. Victor binnenkort in de «Vlaamse Rechtskundige Bibliotheek» een boek zal laten verschijnen waarin de voornaamste artikelen en andere geschriften van deze moedige strijder zullen verzameld worden, opdat hij aldus in de rij der grote Vlamingen de plaats zou kunnen innemen die hem ontegensprekelijk toekomt.

De schitterende spreekbeurt van onze ere-voorzitter werd natuurlijk op een welverdiend applaus onthaald.

W. Lambrechts.

Syndicale Vereniging van Belgische Advocaten

De voorzitters en afgevaardigden van de Conferenties der Jonge Balie, vergaderd te Luik op 9 januari 1965 op uitnodiging van La Conférence Libre du Jeune Barreau, hebben besloten tot de oprichting van een syndicale vereniging van Belgische advocaten.

Het doel van deze vereniging is o.m. de coördinatie van de activiteiten van de jonge balies, het onderzoek, de studie en de bevordering van alle maatregelen strekkende tot de verbetering van de uitoefeningsvoorwaarden van het beroep, de verdediging van de staat en de beroepsbelangen van de advocaat en het verwezenlijken van een goede rechtsbedeling.

Het voorlopig bureau is samengesteld als volgt: Piet Blomme (Gent), J. De Taeye (Mons), K. Ferdinand (Antwerpen), J. Henry (Liège) en M. Roberti de Wingne (Brussel).

Een ontwerp van statuten zal opgesteld worden door Mrs. Carnoy (Leuven), Dalcq (Brussel), Haenen (Liège) en Winderickx (Brussel). De uitwerking van

een actieprogramma werd opgedragen aan Mrs. Campion (Brussel), Compagnion (Tournai), Dousselaere (Brugge), Le Maire (Liège) en Van Kerkhove (Gent).

Alle Belgische advocaten kunnen tot de vereniging toetreden.

MEDEDELINGEN

Zomercursussen in Amerikaans recht

Van het «Juridisch Instituut» te Amsterdam ontvingen wij onderstaande mededeling:

* * *

LEYDEN - AMSTERDAM - COLUMBIA
SUMMER PROGRAM IN AMERICAN LAW
Amsterdam Session 1965
Juridisch instituut
Oudemanshuispoort 4-6
Amsterdam-c
The Netherlands

Amsterdam, December 28th, 1964.

The Faculties of Law of the University of Amsterdam, the University of Leyden, and Columbia University in the City of New York announce that the third Summer Program in American Law will be offered at the Amsterdam Law School from July 5 through July 30, 1965. These Summer Courses which in 1963 and 1964 were held at the Leyden Law School, are designed to provide a general introduction to the American legal system with emphasis on areas of particular interest to European lawyers. Instruction will be provided by the following members of the Columbia Law School Faculty:

William L. Cary, Louis Henkin, William K. Jones, Arthur W. Murphy, Hans Smit, Michael I. Sovern, Telford Taylor. Instruction will be offered in the following subjects: Introduction to American Law, Constitutional Law, Corporations, Civil Procedure, Antitrust Law, Trust Law, Labor Law, Criminal Law. Participation in the first four courses mentioned is required; in addition, each participant must attend at least two of the remaining courses, but may participate in as many additional courses as he desires. The courses will be taught in English. A certificate will be issued upon satisfactory completion of the program. The program is open to lawyers and advanced law students who are proficient in English.

Tuition for the whole program, including study materials, is 150 Dutch guilders. A limited number of scholarships, covering all or part of the expenses of attending program, will be provided. Applications for admission and scholarships should be submitted before March 12, 1965, to: Professor Ch. J. Enschedé, executive director, Juridisch Instituut, Oudemanshuispoort 4-6, Amsterdam, The Netherlands.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jrg. 1965, nr 3.

Meuwissen D.H.M., Enige opmerkingen over de plaats van het internationale recht in de nationale rechtsorde. — Drion H., Prof. Mr. G. de Grooth † — Langemeijer G. E., Mr. J. L. M. Meckmann † — Groeneboom P., Mr. Dr. J. P. Windhausen † — Esch J. V. D., Mr. L. M. Cahen †. — Langemeijer G. E., Nederlandse Vereniging voor rechtspraak. — Ballieux P. H. M., De impasse der N.V.-organisatie.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jrg. 1965 nr 4843.

Schuttevaer H., Het ontwerp ener nieuwe Successiewet (II, slot). — Berretty L. F., Enige opmerkingen over de metingsstaten kadaster nr 75 gezien als wijzigingbrenger in de toegangspoort tot de boekhouding op de openbare registers (II; slot). — Gerbrandt S., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Zakenrecht (III).

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1965, nr 4.

Houchon G., Observations sur les techniques mesurant les effets du traitement en criminologie clinique. — Vanhalewijn, Etude comparative de l'organisation judiciaire et du statut des magistrats. — Staquet W., Le contrôle des films en Belgique. — Trousse P. E., Chronique trimestrielle de jurisprudence.

Journal des Tribunaux, jrg. 1965, nr 4474.

De Bock J.-A., Jean Vanparys. — Taquet M. et Denis P., Assurance-groupe, indemnité de préavis et pécule de vacances. Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Mouvement Communal, jrg. 1964 nr 12.

Editorial. — Roovers R., La répétition de l'indû en matière de taxes communales. — Le problème des immodices. — Table des matières 1964.

Recueil Dalloz, jrg. 1964 nr 44.

Table Alphabétique et analytique.

Jrg. 1965, nr 1.

Carola-Giuslaris L., Le fondement du droit de visiter et d'héberger l'enfant.

Jrg. 1965, nr 2.

Notes de jurisprudence. — Table analytique de la jurisprudence.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"